

ΓΛΩΣ

ΠΕΤΡΟΥ ΒΛΑΣΤΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΑΘΗΝΑ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ "ΕΣΤΙΑ,"

Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ & Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1914

Κ. Δ.

ΑΡ. _____

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

1. ΤΗΣ ΖΩΗΣ 1904
2. Η ΑΡΓΩ 1905
3. ΣΤΟΝ ΗΣΚΙΟ ΤΗΣ ΣΥΚΙΑΣ 1908
4. ΦΥΣΙΚΗ (μετάφρασμα) 1912
5. ΚΡΙΤΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ 1912

Τά τρία πρώτα είναι εξαντλημένα.

Τό τρίτο θά ξανατυπωθεί.

ΠΕΤΡΟΥ ΒΛΑΣΤΟΥ

145

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

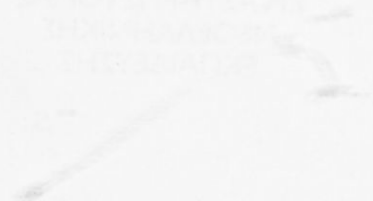
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΑΘΗΝΑ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ "ΕΣΤΙΑ",
Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ & Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1914

ΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΤΥΠΟΥ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δέν έχουμε σήμερα καμιά πραχτική γραμματική τής δημοτικής. Φανερό στέκει πως είναι μεγάλη ανάγκη νά γράφουμε τή δημοτική κανονικά, δηλαδή σύμφωνα μέ τούς κανόνες της καθώς μάς τούς ξεκαθάρισαν κιόλας οι ειδικοί. Η φιλοδοξία τής γραμματικής τούτης είναι νά βοηθήσει τό στέριωμα τής γλωσσικής πειθαρχίας καί νά δώσει στά παιδιά μιά σύντομη καί σωστή γραμματική τής γλώσσας τους.

Η γραμματική αφτή βασίζεται στή μελέτη που έχω κάνει τής δημοτικής, μά στό μεθοδολογικό μέρος μέ βοήθησαν πολύ τά έργα τού Ψυχάρη, καί μάλιστα οι γραμματικές τού Φιλήντα, τού *Pernot* καί τού *Thumè*.

Σέ μιά γραμματική πραχτική είταν ανάγκη νά διαλέξω τύπους καί κανόνες, τούς πιό χρήσιμους καί πιό κοινούς. Κάποτε σημειώνω καί μερικούς άλλους παράλληλους, μά πιό συχνά βάζω αξιωματικά ένα μοναχά τύπο ή κανόνα αποσιάζοντας τούς άλλους που δέν αξίζει κατά τήν κρίση μου νά μνημονεφτούν.

Αθήνα 20 Φεβάρη 1914.

Π. Β.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1. Τό αλφάβητο. Τό αλφάβητο έχει 24 γράμματα.

A	α	άλφα
B	β	βήτα
Γ	γ	γάμα
Δ	δ	δέλτα
E	ε	έψιλο
Z	ζ	ζήτα
H	η	ήτα
Θ	θ	θήτα
I	ι	ιώτα (ιώτα)
K	κ	κάπα
Λ	λ	λάμδα
M	μ	μί
N	ν	νί
Ξ	ξ	ξί
O	ο	όμικρο
Π	π	πί
P	ρ	ρό

Σ	σ, ς ¹	σίγμα
Τ	τ	τάφα
Υ	υ	ύψιλο
Φ	φ	φί
Χ	χ	χί
Ψ	ψ	ψί
Ω	ω	ωμέγα

Έχουμε όμως στή γλώσσα μας άλλους τρεις ήχους που δέν τούς γράφουμε μέ ξεχωριστά γράμματα μά που τούς σημειώνουμε μέ τή συμπλεξιά δυό άλλων γραμμάτων. Αφτά είναι τά ακόλουθα: *μπ, ντ* καί *γκ* (ή *γγ*).

Παραδείγματα

μπορώ	δέντρο	ντύνουμαι
ανάγκη	άγγελος	γκρεμνός

2. Φωνήεντα καί σύφωνα. Έχουμε τά ακόλουθα φωνήεντα:

α	
ε	
η, ι, υ	— αφτά όλα προφέρουνται ι
ο, ω	— καί τά δυό προφέρουνται ο

Όλα τά λοιπά γράμματα φανερώνουνε σύφωνα.

3. Δίφτογγοι. Βαστούμε στή γραφή μας (έτσι που γράφεται σέ τούτη τή γραμματική) τούς ακόλουθους διφτόγγους από τά αρχαία ελληνικά

αι	=	ε
ει, οι	=	ι
ου		

¹ Τό ς τό μεταχειριζούμαστε μοναχά στό τέλος τής λέξης.

Παραδείγματα

τρελαίνουμαι	είμαι	οι σκύλοι
--------------	-------	-----------

4. **Διπλή προφορά τού σ.** Τό σ προφέρεται σά ξ όταν ακολουθούν τά σύφωνα β, γ, δ, ζ, λ, μ, ν, ρ.

Παραδείγματα

ασθέστης	άς νυστάζει	σμαρίδα
σγουρός	σνίχι	άς δέσει
δύσμος	πές μου	άς λείψει

Παντού αλλού προφέρεται σίγμα.

Παραδείγματα

σκόρος	σπάνω
άς πάω	ασύστατος

5. **Τονισμός.** Όλες οι συλαβές κάθε λέξης δέν προφέρονται μέ τήν ίδια δύναμη. Μιά από τίς συλαβές **τονίζεται** περισσότερο από τίς άλλες, βάζουμε δηλαδή απάνω της τόν **τόνο**. Από τά αλεξαντρινά χρόνια καί ύστερα μεταχειριστήκανε τρία διαφορετικά σημάδια γιά νά φανερώσουνε διαφορετικές αξίες τόνου. Σήμερα στή γλώσσα μας ένας μοναχά τόνος υπάρχει καί — κατά τό σύστημα τής γραμματικής τούτης — τότε σημειώνουμε μέ τήν οξεία. Πόσο σημασία έχει ο τόνος φανερώνεται σέ κείνες τίς λέξεις που αλλάζουνε έννοια σάν αλλάξει θέση κι ο τόνος τους.

Παραδείγματα

άλλου	αλλού
γέρος	γερός
κάνεις	κανείς

πότε	ποτέ
καλοκαίρια	καλοκαιριά
καμουτσίκια	καμουτσικιά
μύστικο	μυστικό
μόνος	μονός
δίπλα	διπλά
πόδια	ποδιά

Γράφουμε χωρίς τόνο τό *που* και τό *πως* άμα έχουν έννοια αναφορική, τοπική και τροπική. Τά τονίζουμε μέ οξεία όταν έχουν έννοια ερωτηματική.

Παραδείγματα

πού πάς;	εκεί που πήγαινα
πώς κοιμάσαι;	νόμιζα πως κοιμάσαι

Τό θηλυκό άρθρο *η* τό γράφουμε άτονο, π. χ. *η μάνα*. Τό *ή* που έχει τήν έννοια τού *γιά* τό τονίζουμε γιά νά ξεχωρίζει από τό άρθρο *η*, π. χ. *ή πάς ή σέ δέρνει η μάνα σου*.

6. *Τά εγκλιτικά*. Μερικές λέξεις δένονται τόσο στενά μέ τίς προηγούμενες λέξεις που χάνουν έτσι τόν τόνο τους. Τίς λέξεις αφτές τίς λέμε *εγκλιτικές*. Η αρχαία γλώσσα είχε πολλές τέτοιες. Εμείς έχουμε μοναχά τίς προσωπικές αντωνυμίες.

Παραδείγματα

ο πατέρας σου	βάρα του
νά τος	φώς μου

Άν η προηγούμενη λέξη έχει τόν τόνο στήν τρίτη συλλαβή λογαριάζοντας από τήν τελεφαία, π. χ. καθώς η λέξη *άνθρωπος*, τότε ο τόνος τού ακόλουθου εγκλιτικού ανεβαί-

νει στήν τελεφταία συλαβή τής προηγούμενης λέξης και γίνεται έτσι διπλός τονισμός στή λέξη αφτή, π. χ. *άνθρωπος μου, χτύπησέ τηνα.*

Τήν τελεφταία συλαβή τή λέμε *λήγουσα*, τήν προτελεφταία *παραλήγουσα*, και τήν αντιπροτελεφταία *προπαραλήγουσα*. Όταν ο τόνος είναι στή λήγουσα λέμε τή λέξη *οξύτονη*, όταν είναι στήν παραλήγουσα *παροξύτονη*, και όταν είναι στήν προπαραλήγουσα *προπαροξύτονη*.

7. Ορθογραφικά. Ο λόγος που μπήκανε τά «πνεύματα» στή γραφή τής ελληνικής γλώσσας δέν υπάρχει πιά σήμερα και γιαφτό δέν τά σημειώνουμε στή δημοτική κατά τό σύστημά μας.

Η απόστροφο (´) δείχνει πως αποσιωπήθηκε ένα φωνήεντο που μπορούσε κανείς και νά τό προφέρει.

Παραδείγματα

πιάσ' τον	αντίς	πιάσε τον
τ' άλογο	»	τό άλογο
Θεός σ'χωρέσει	»	Θεός συχωρέσει

Κατά τό σύστημα τής ορθογραφίας μας τά διπλά σύφωνα δέν τά γράφουμε πιά παρά μοναχά σάν είναι μέσα στή ρίζα.

Παραδείγματα

<i>Απλά</i>	<i>Διπλά</i>
συλαβή	άλλος
σύνεφο	άμμος
επιροή	γλώσσα
άρωστος	θαρρώ
γραμένος	αττικός

Τίς κατάληξες τίς γράφουμε κιαφτές μέ απλά σύφωνα· τίς περισσότερες τίς γράφουμε φωνητικά, μά σέ μερικές — όσο γίνεται λίγες — βαστάξαμε τήν ιστορική ορθογραφία. Ο πιό σπουδαίος κανόνας είναι η **ομοιομορφία** καί σέ αψτό δέν παραδεχτήκαμε σχεδόν καμιά εξαίρεση.

Παραδείγματα

-ίσιος -α -ο	βουνίσιος, αλογίσιος
-ισα	βασίλισα, μέλισα
-ισι	κυπαρίσι, αλισθερίσι
-ιδερός -ή -ό	ασπριδερός
-ινός -ή -ό	βραδινός, φωτινός
-ιά	δουλιά, παντριά
-ιό	σκολιό, λιστριδιό
-ιος -ια -ιο	Απολλώνιος, τιάνιος
-ίτικος -α -ο	αρθανίτικος, αιγινίτικος
-ιανός -ή -ό	βοριανός
-ίρι	πεσκίρι, μπακίρι, τεπεσίρι
-τήρι	ακρωτήρι, ποτήρι, χατήρι
-ίτερος -η -ο	καλίτερος, κοντίτερος
-ότερος -η -ο	ανότερος, παστρικότερος
-ίζω	δακρίζω, δανίζω, αθρίζω
-μενος -η -ο	γραμένος, γλειμένος
-ωτης -ώτισα	στρατιώτης, αντριώτισα
-αιος	αθηναίος, κατεργαράιοι, αρχαίος
-ειος καί οιος	μεγαλείο, αλήθεια, γελοίος, τέτοιος
-υς -ια -υ *	πολύς, δάκρυ, βαθύ, δίχτυ
-ώνω	κρυώνω, θυμώνω

Στό τρίτο μέρος τής γραμματικής βρίσκονται κι άλλες πολλές κατάληξες.

* Δέξ καί § 19.

Δέ βαστούμε κατά τό σύστημά μας ούτε τήν ξεχωριστή ορθογραφία τής υποταχτικής ούτε τήν υπογραμμένη. Καί τά δύο δέν έχουν πιά νόημα σήμερα στή δημοτική μας γλώσσα.

8. Φωνητικά. Συνίζηση. Τά πέντε φωνήεντα έχουνε συνήθως τήν ακόλουθη ιεραρχική δύναμη **α, ο, ου, ι, ε**. Δηλαδή τό **α** διώχνει όλα τά άλλα φωνήεντα σάν απαντηθεί μαζί τους, τό **ο** διώχνει τά **ου, ι, ε** μοναχά, τό **ου** τά **ι, ε**, καί τό **ι** τό **ε** μοναχά.

Παραδείγματα

τού 'πα	αντίς	τού είπα
τό 'πα	»	τό είπα
νά 'ναι	»	νά είναι
τ' άσπρο	»	τό άσπρο
θά 'δλεπα	»	θά έδλεπα

Είναι καλίτερο νά γράφει κανείς χωρίς συνίζηση.

Γιά τό **καί** έχουμε τούς ακόλουθους κανόνες. Γίνεται **κ'** μπροστά στά **ι, ε**, καί **κι** μπροστά στά **α, ο, ου**.

Παραδείγματα

κι αφτός, κι όταν, κι ούτε, κ' είπα, κ' έπεσε

9. Πώς μερικά συμπλεχτά σύφωνα αλλάξανε από τά αρχαία ελληνικά στήν κοινή δημοτική. Τά **κι** καί **πι** γίνονται **χι** καί **φτι**.

Παραδείγματα

χιτίζω	=	κτιτίζω
νύχτα	=	νύκτα
εφτά	=	επτά

φτερνίζουμαι	=	πτάρνυμαι
φτύνω	=	πτύω
πέφτω	=	πίπτω
δάχτυλο	=	δάκτυλος

Λέμε και γράφουμε όμως *απ' τό* και *πίο σπάνια αφ' τό*. Έχουμε και τις εξαιρέσεις *πτώση* και *πτώμα*, καθώς και λίγους άλλους ασυμμόρφωτους τύπους.

Τά *σθ, φθ, χθ, θσ, φσ, σχ, φχ* τής αρχαίας γίνονται στην κοινή δημοτική *στ, φτ, χτ, τσ, πσ, σκ, φκ*.

Παραδείγματα

χρειάστηκα	=	εχρειάσθην
φτάνω	=	φθάνω
εχτές	=	εχθές
κάτσε	=	κάθισε
πέξειψα	=	επέξευσα (υ=φ)
σκοινί	=	σχοινίον
εφκή	=	ευχή (υ=φ)
πέφκι	=	επεύχιον

10. Τό *μ* και *ν* στην κοινή δημοτική. Τό τελικό *ν* τού άρθρου, τής προσωπικής αντωνυμίας, τού δέν και *μήν*, μερικών επιρημάτων καθώς τού *άν, πρίν, σάν*, βασιτέται μπροστά στά φωνήεντα και τά σύφωνα *κ, π, τ, ξ, ψ, γκ, μπ, ντ*, μά χάνεται μπροστά στά λοιπά σύφωνα.

Παραδείγματα

χάνεται	βασιτέται
τή γλώσσα	πού τόν πάς;
τό βασιλιά	τόν άνθρωπο
ένα γέρο	τήν καρδιά

δέ δίνω	τόν ψάλτη
μή γελάς	μήν ντυθείς
σά φίλος	δέν γκαρίζει

Τό τελικό *ν* χάθηκε στά ουσιαστικά, στά επίθετα, στά αριθμητικά, στό πρώτο πληθυντικό πρόσωπο τού ρημάτου, στά επιρήματα.

Παραδείγματα

τή μητέρα	παίζουμε
τή μεγάλη μέρα	μεθάβριο
τρίτο	πάλι

Λέμε όμως ακόμα *λοιπόν* και *σκεδόν*, και βαस्तούμε κάποτε τό τελικό *ν* στή γενική πληθυντική τών επίθετων και τών ουσιαστικών.

Τό *μ* και τό *ν* άμα βρίσκονται μέσα στό σώμα μιάς λέξης που μάς έρχεται από τήν αρχαία γλώσσα βασιύονται μπροστά sé φωνήεντα και τά σύφωνα *κ, π, τ, ξ, ψ, γκ, μπ, ντ*, μά χάνονται μπροστά στά λοιπά σύφωνα *β, γ, δ, ζ, θ, λ, ρ, σ, φ, χ*.

Παραδείγματα

συφορά	=	συμφορά
συχαίρω	=	συγχαίρω
πετυχαίνω	=	επιτυγχάνω
πεθερός	=	πενθερός
Δεκέθρης	=	Δεκέμβριος
νύφη	=	νύμφη

Μένει όμως κάποτε τό *ν* μπροστά στό *θ* άν τό προηγούμενο φωνήεντο είναι *α*, π. χ. *άνθρωπος*, μά και *άθρωπος*, *άνθος*, μά και *αθός*, *άθια*, *αθόνερο*.

Έχουμε και μερικά εξαιρετικά καθώς

παρένθεση
πένθος
ενθουσιασμός
αμφιθέατρο
διθύραμβος

κι άλλα μερικά από την αρχαία που δέ συμμορφωθήκανε ακόμα.

11. Τά αρχαία βμ και γμ γίνονται μ στην κοινή δημοτική.

Παραδείγματα

ρέμα	ρεύμα (υ=δ)
μαγεμένος	μαγευμένος
πράμα	πράγμα
βρεμένος	βεδρεγμένος

Έχουμε όμως μερικά εξαιρετικά καθώς

στεναγμός	στιγμή
πνιγμός	παράδειγμα

που λέγονται και μέ και χωρίς γ.

12. Τό λ πριν από ρ. Τό αρχαίο λ γίνεται ρ στην κοινή δημοτική μπροστά σέ φ, β, θ και μ.

Παραδείγματα

αδερφός	=	αδελφός
ήρθε	=	ήλθε
αρμυρός	=	αλμυρός

Υπάρχουν όμως μερικά εξαιρετικά, καθώς **Δελφοί, αλφάβητο** (μά λέμε κι **αρφαβήτα**).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΥΠΙΚΟ

13. Εισαγωγή. Οι λέξεις είναι ή κλιτές ή άκλιτες.

Άκλιτες είναι όσες δέν αλλάζουνε καθόλου, και τέτοιες είναι η πρόθεση, τό επίρημα, ο σύδεσμος και τό επιφώνημα.

Κλιτές είναι όσες παθαίνουνε διάφορες τυπικές αλλαγές. Ακολουθούνε στίς αλλαγές τους δυό τρόπους ξεχωριστούς. Ο ένας είναι η **κλίση**· αυτή παρουσιάζεται στα ουσιαστικά, στα επίθετα, στα αριθμητικά, στίς αντωνυμίες και στα άρθρα. Ο άλλος τρόπος είναι η **συζυγία** και φανερώνεται στα ρήματα μοναχά.

Ουσιαστικά λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν κάτι αφτότελο, είτε πραγματικό είτε ιδεατό, π. χ. **άνθρωπος, βουνό, νεράιδα, γάτος, αλήθεια, μαγεριό, δικιοσύνη.**

Επίθετα λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν κάποιο χαρακτηριστικό τού ουσιαστικού, π. χ. **νερούλος, μαβριδερό, ήσυχος, ασημένια.**

Αριθμητικά λέμε τίς λέξεις που μεταχειριζούμαστε στό μέτρημα, π. χ. **ένα, δυό, τρία, πρώτος, δεύτερος, κ. τ. λ.**

Αντωνυμίες λέμε τίς λέξεις που βάζουμε στόν τόπο τών ουσιαστικών, π. χ. **εγώ, εσύ, εκείνος, που.**

Άρθρα είναι οι μονοσύλαβες λέξεις που βάζουμε μπροστά στα ουσιαστικά για να δείξουμε πως είναι γνωστά και ορισμένα, π. χ. **η (λάμπα), τό (παιδί).**

Τά ρήματα είναι οι λέξεις που φανερώνουν κατάσταση, ενέργεια και πάθος, π. χ. **βρίσκομαι, χτυπώ, δέρνεται.**

Α΄ ΚΛΙΣΗ

14. *Τό άρθρο.* Στή γλώσσα μας έχουμε σήμερα τρία γένη — αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο· δύο αριθμούς — ενικό και πληθυντικό· τέσσερις πτώσεις — ονομαστική, γενική, αιτιατική, κλητική.

*Κλίση τού οριστικού άρθρου**Ενικός*

	<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
Ονομ.	ο	η	τό
Γεν.	τού	τής	τού
Αιτ.	τό(ν)	τή(ν)	τό

Πληθυντικός

Ονομ.	οι	οι	τά
Γεν.	τώ(ν)	τώ(ν)	τώ(ν)
Αιτ.	τούς	τίς	τά

*Κλίση τού αόριστου άρθρου**Ενικός*

	<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
Ονομ.	ένας	μιά	ένα
Γεν.	ενού(ς) και ενός	μιάς και μιανής	ενού(ς) και ενός
Αιτ.	ένα(ν) (νε)	μιά(ν) (να)	ένα

Στήν αιτιατική τού ενικού και στή γενική τού πληθυντικού στά παραπάνω παραδείγματα βάλουμε σέ παρένθεση ένα *ν* (ή *νε* ή *να*). Τό *ν* αφτό ακολουθεί τόν κανόνα που ορίστηκε στόν § 10, σελ. 12. Κάποτε όμως αντίς νά πέσει τό *ν*

μένει· μά παίρνει και ένα ε ή α, δηλαδή γίνεται νε ή να, π. χ. έκανε γάιδαρο ή ένα γάιδαρο· μιάνα γλωσσού ή μιά γλωσσού.

15. Τά ουσιαστικά. Στή γλώσσα μας έχουμε σήμερα δύο κλίσεις μοναχά.

Τά ονόματα κάθε κλίσης τά λέμε *ισοσύλλαβα* ή *περιττοσύλλαβα*, *ισοσύλλαβα* όταν έχουν τόσες συλλαβές στον πληθυντικό όσες και στον ενικό, *περιττοσύλλαβα* όταν έχουνε στον πληθυντικό μιά συλλαβή περισσότερη, π. χ. ο *πατέρας*, οι *πατέρες*, ο *καφετζής*, οι *καφετζήδες*.

Μερικά ουδέτερα δευτερόκλιτα είναι περιττοσύλλαβα όχι μοναχά στον πληθυντικό μά και στή γενική τού ενικού, π. χ. τό *γράμμα*, τού *γραμμάτου*, τό *ράψιμο*, τού *ραψιμάτου*.

ΠΡΩΤΗ ΚΛΙΣΗ

16. Η πρώτη κλίση έχει ουσιαστικά αρσενικά και θηλυκά, *ισοσύλλαβα* και *περιττοσύλλαβα*. Ουδέτερα δέν έχει.

Τά αρσενικά τής πρώτης κλίσης τελειώνουνε στήν ονομαστική τού ενικού μέ *ας*, *ης*, *ους*, *ες*, και τά θηλυκά μέ *α*, *η*, *ου*, *ο*, *ε*.

1. Τύποι μέ *ας*

α) *Ισοσύλλαβα*

	Ενικός	Πληθυντικός
Όνομ.	ο πατέρας	οι πατέρες
Γεν.	τού πατέρα	τών πατέρω(ν) (νε)
Αιτ.	τόν πατέρα	τούς πατέρες
Κλητ.	πατέρα	πατέρες

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>	
Όνομ.	ο	κόρακας	οι	κόρακες
Γεν.	τού	κόρακα	τών	κοράκω(ν) (νε)
Αιτ.	τόν	κόρακα	τούς	κόρακες
Κλητ.		κόρακα		κόρακες

Στή γενική πληθυντική σημειώσαμε σέ παρένθεση ένα *ν* και *νε*. Τό *ν* αφτό ακολουθεί τόν κανόνα που ορίστηκε στόν § 10, σελ. 12, μά κάποτε αντί νά πέσει τό *ν* παίρνει ένα *ε* και μένει μέ τόν τύπο *νε*, π. χ. τών *ψαράδω μίλησα*, τών *ψαράδων πλέρωσα*, τών *ψαράδων έσπασα*. Παραβιάζουμε τόν κανόνα άμα πούμε τών *ψαράδων μίλησα*. Η παρατήρηση αφτή κυδερνά κι όλα τά άλλα παραδείγματα που ακολουθούνε.

β) *Περιττούλαβα*

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>	
Όνομ.	ο	ψαράς	οι	ψαράδες
Γεν.	τού	ψαρά	τών	ψαράδω(ν) (νε)
Αιτ.	τόν	ψαρά	τούς	ψαράδες
Κλητ.		ψαρά		ψαράδες

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>	
Όνομ.	ο	μάγκας	οι	μάγκηδες*
Γεν.	τού	μάγκα	τώ	μάγκηδω(ν) (νε)
Αιτ.	τό	μάγκα	τούς	μάγκηδες
Κλητ.		μάγκα		μάγκηδες

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>	
Όνομ.	ο	βάθρακας	οι	βαθρακάδες
Γεν.	τού	βάθρακα	τώ	βαθρακάδω(ν) (νε)
Αιτ.	τό	βάθρακα	τούς	βαθρακάδες
Κλητ.		βάθρακα		βαθρακάδες

* Έχει και ισοσύλλαβο πληθυντικό οι *μάγκες*.

2. Τύποι μέ ης

α) Ισοσύλλαβα

	Ενικός	Πληθυντικός
Όνομ.	ο ράφτης	οι ράφτες
Γεν.	τού ράφτη	τών ραφτώ(ν) (νε)
Αιτ.	τό ράφτη	τούς ράφτες
Κλητ.	ράφτη	ράφτες

β) Περιτοσύλλαβα

	Ενικός	Πληθυντικός
Όνομ.	ο παπουτσής	οι παπουτσήδες
Γεν.	τού παπουτσή	τών παπουτσήδω(ν) (νε)
Αιτ.	τόν παπουτσή	τούς παπουτσήδες
Κλητ.	παπουτσή	παπουτσήδες

	Ενικός	Πληθυντικός
Όνομ.	ο χασάπης	οι χασάπηδες
Γεν.	τού χασάπη	τών χασάπηδω(ν) (νε)
Αιτ.	τό χασάπη	τούς χασάπηδες
Κλητ.	χασάπη	χασάπηδες

3. Τύπος μέ τής

Περιτοσύλλαβα

	Ενικός	Πληθυντικός
Όνομ.	ο ποιητής	οι ποιητάδες
Γεν.	τού ποιητή	τών ποιητάδω(ν) (νε)
Αιτ.	τόν ποιητή	τούς ποιητάδες
Κλητ.	ποιητή	ποιητάδες

4. Τύπος μέ ούς

Περιττοσύλλαβα

	Ενικός		Πληθυντικός
Όνομ.	ο παππούς	οι	παππούδες
Γεν.	τού παππού	τών	παππούδω(ν) (νε)
Αιτ.	τόν παππού	τούς	παππούδες
Κλητ.	παππού		παππούδες

5. Τύπος μέ ές

Περιττοσύλλαβα

	Ενικός		Πληθυντικός
Όνομ.	ο μενεξές	οι	μενεξέδες
Γεν.	τού μενεξέ	τώ	μενεξέδω(ν) (νε)
Αιτ.	τό μενεξέ	τούς	μενεξέδες
Κλητ.	μενεξέ		μενεξέδες

6. Τύποι μέ α

α) Ισοσύλλαβα

	Ενικός		Πληθυντικός
Όνομ.	η καρδιά	οι	καρδιές
Γεν.	τής καρδιάς	τών	καρδιώ(ν) (νε)
Αιτ.	τήν καρδιά	τίς	καρδιές
Κλητ.	καρδιά		καρδιές

	Ενικός		Πληθυντικός
Όνομ.	η πόρτα	οι	πόρτες
Γεν.	τής πόρτας	τών	πορτώ(ν) (νε)
Αιτ.	τήν πόρτα	τίς	πόρτες
Κλητ.	πόρτα		πόρτες

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	η θάλασσα	οι	θάλασσες
Γεν.	τής θάλασσας	τώ	θαλασσώ(ν) (νε)
Αιτ.	τή θάλασσα	τίς	θάλασσες
Κλητ.	θάλασσα		θάλασσες

β) *Περιτοσύλαβα*

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	η κερά	οι	κεράδες
Γεν.	τής κεράς	τών	κεράδω(ν) (νε)
Αιτ.	τήν κερά	τίς	κεράδες
Κλητ.	κερά		κεράδες

7. *Τύποι μέ η**Ισοσύλαβα*

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	η βροχή	οι	βροχές
Γεν.	τής βροχής	τώ	βροχώ(ν) (νε)
Αιτ.	τή βροχή	τίς	βροχές
Κλητ.	βροχή		βροχές

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	η κόρη	οι	κόρες
Γεν.	τής κόρης	τών	κορώ(ν) (νε)
Αιτ.	τήν κόρη	τίς	κόρες
Κλητ.	κόρη		κόρες

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	η σύχυση	οι	σύχυσες
Γεν.	τής σύχυσης	τώ	συχυσώ(ν) (νε)
Αιτ.	τή σύχυση	τίς	σύχυσες
Κλητ.	σύχυση		σύχυσες

8. Τύπος μέ ού

Περιττόςυλλαβα

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>	
Ονομ.	η	αλεπού	οι	αλεπούδες
Γεν.	τής	αλεπούς	τών	αλεπούδω(ν) (νε)
Αιτ.	τήν	αλεπού	τίς	αλεπούδες
Κλητ.		αλεπού		αλεπούδες

9. Τύποι μέ ο

α) Ισοσύλλαβα

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>	
Ονομ.	η	παρθένο	οι	παρθένες
Γεν.	τής	παρθένος	τών	παρθένω(ν) (νε)
Αιτ.	τήν	παρθένο	τίς	παρθένες
Κλητ.		παρθένο		παρθένες

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>	
Ονομ.	η	ήπειρο	οι	ήπειρες
Γεν.	τής	ήπειρος	τών	ηπέίρω(ν) (νε)
Αιτ.	τήν	ήπειρο	τίς	ήπειρες
Κλητ.		ήπειρο		ήπειρες

β) Περιττόςυλλαβα

	<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>	
Ονομ.	η	Μαριγό	οι	Μαριγούδες
Γεν.	τής	Μαριγός	τώ	Μαριγούδω(ν) (νε)
Αιτ.	τή	Μαριγό	τίς	Μαριγούδες
Κλητ.		Μαριγό		Μαριγούδες

	<i>Ενικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	η Κρουστάλλο	[οι Κρουστάλλοδες]
Γεν.	τής Κρουστάλλο	[τών Κρουστάλλοδω(ν) (νε)]
Αιτ.	τήν Κρουστάλλο	[τίς Κρουστάλλοδες]
Κλητ.	Κρουστάλλο	[Κρουστάλλοδες]

Ο πληθυντικός όμως αφτός δέ συνηθίζεται παντού.

10. Τύπος μέ έ

Περιτοσύλαβα

	<i>Ενικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	η νενέ	οι νενέδες
Γεν.	τής νενές	τώ νενέδω(ν) (νε)
Αιτ.	τή νενέ	τίς νενέδες
Κλητ.	νενέ	νενέδες

11. Ανωμαλίες

Ο τύπος μέ *τής* (οξύτονο) δέν κάνει πάντα τόν πληθυντικό μέ *τάδες* που είναι τό πιό κοινό, μά καί μέ *τήδες* ή *τές*, π. χ. ο *ποιητής*, οι *ποιητές*, οι *ποιητάδες*, οι *ποιητήδες*, ο *βουλευτής*, οι *βουλευτιές*, οι *βουλευτάδες*, οι *βουλευτήδες*, κι ακόμα καί *βουλευτῆιοι*. Είναι πάντα προτιμότερος ο τύπος *τάδες*.

Ο τύπος *της* (παροξύτονο) δέν κάνει τόν πληθυντικό μοναχά μέ *τες*, μά καί μέ *τηδες* καί *τάδες*, π. χ. ο *ράφτης*, οι *ράφτες*, οι *ράφτηδες*, οι *ραφτάδες*, ο *ψάλτης*, οι *ψάλτες*, οι *ψάλτηδες*, οι *ψαλτάδες*. Προτιμότερος είναι ο τύπος μέ *τες* κ' έπειτα ο τύπος μέ *τάδες*.

Τά ακόλουθα έχουνε διπλούς πληθυντικούς, ισοσύλαβους καί περιτοσύλαβους τής πρώτης κλίσης.

η μάνα	οι μάνες	καί	οι	μανάδες
η αδερφή	οι αδερφές	»	οι	αδερφάδες
η νύφη	οι νύφες	»	οι	νυφάδες
η κερά	οι κερές	»	οι	κεράδες
η γιορτή	οι γιορτές	»	οι	γιορτάδες
ο πατέρας	οι πατέρες	»	οι	πατεράδες

ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΛΙΣΗ

17. Η δέυτερη κλίση έχει ονόματα αρσενικά ισοσύλλαβα μοναχά, κι ουδέτερα ισοσύλλαβα και περιττοσύλλαβα. Θυλυκά δέν έχει.

I. Αρσενικά

Τύποι μέ ος

	<i>Ενικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	ο καιρός	οι καιροί
Γεν.	τού καιρού	τών καιρώ(ν) (νε)
Αιτ.	τόν καιρό	τούς καιρούς
Κλητ.	καιρέ	καιροί
	<i>Ενικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	ο δράκος	οι δράκοι
Γεν.	τού δράκου	τώ δράκω(ν) (νε)
Αιτ.	τό δράκο	τούς δράκους
Κλητ.	δράκε	δράκοι
	<i>Ενικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	ο άνθρωπος	οι άνθρωποι (ή ανθρωποι)
Γεν.	τού ανθρώπου (ή ανθρώπου)	τών ανθρώπω(ν) (νε)
Αιτ.	τόν άνθρωπο	τούς ανθρώπους
Κλητ.	άνθρωπε	άνθρωποι (ή ανθρωποι)

Ανωμαλίες. Μερικά ονόματα, καθώς *χρόνος, Τούρκος, Φράγκος*, τονίζουν κάποτε τή γενική πληθυντική στήν τελεφαία συλλαγή, π. χ. *χρονών και χρόνων, Τουρκών και Τούρκων*, κ.τ.λ.

Τά κύρια ονόματα και μερικά κοινά που τά μεταχειρίζομαστε σάν κύρια, κάνουνε τήν κλητική μέ ο αντίς ε όταν έγουνε τόν τόνο στήν παραλήγουσα, π. χ. *Μήτρο, Μάρκο, Γιώργο, Πέτρο, Νίκο, γέρο, καπετάνιο, δράκο, χάρο*.

Όλα τά άλλα κύρια ονόματα κάνουν τήν κλητική μέ ε, π. χ. *Φωινέ, Αλέξαντρε*.

II. Ουδέτερα

α) Ισοσύλλαβα

1. Τύποι μέ ο

	Ενικός		Πληθυντικός	
Ονομ.	τό	βουνό	τά	βουνά
Γεν.	τού	βουνού	τώ	βουνώ(ν) (νε)
Αιτ.	τό	βουνό	τά	βουνά
Κλητ.		βουνό		βουνά
	Ενικός		Πληθυντικός	
Ονομ.	τό	φύλλο	τά	φύλλα
Γεν.	τού	φύλλου	τώ	φύλλω(ν) (νε) [ή φυλλώ(ν) (νε)]
Αιτ.	τό	φύλλο	τά	φύλλα
Κλητ.		φύλλο		φύλλα
	Ενικός		Πληθυντικός	
Ονομ.	τό	άλογο	τά	άλογα
Γεν.	τού	αλόγου (ή άλογου)	τών	αλόγω(ν) (νε)
Αιτ.	τό	άλογο	τά	άλογα
Κλητ.		άλογο		άλογα

Στή γενική τού ενικού τά σύθετα ουσιαστικά και τά επίθετα τονίζονται πάντα στήν προπαραλήγουσα, π. χ. τού *αντρογύνου*, τού *άμοιρου*, τού *δύστιχου*.

Στή γενική πληθυντική τά ουσιαστικά τονίζονται πιό συχνά στήν παραλήγουσα παρά στήν προπαραλήγουσα, μά τά επίθετα πάντα στήν προπαραλήγουσα, π. χ. τών *καρβούνων*, τών *αντρογύνων*, τών *άμοιρων*. Λέμε όμως και τών *αντρογύνων*.

2. Τύπος μέ ος

	Ενικός		Πληθυντικός	
Ονομ.	τό	δάσος	τά	δάση
Γεν.	τού	δάσου(ς)	τών	δασώ(ν) (νε)
Αιτ.	τό	δάσο	τά	δάση
Κλητ.		δάσο		δάση

Μερικά, εξόν από τόν πληθυντικό μέ η, έχουνε και πληθυντικό μέ ια, π. χ. *βάθια*, *λάθια*, *στήθια*, *άνθια*, *πλάτια*, *γνέφια*, *πάθια*.

Μερικά, εξόν από τόν πληθυντικό μέ η, έχουνε και πληθυντικό μέ ητα, π. χ. *τά βάθητα*, *τά βάρητα*, *τά κέρδητα*, *τά πάγητα*, *τά πάχητα*, *τά δάσητα*, *τά χρέητα*, *τά φάρδητα*.

3. Τύποι μέ ι (ν)

	Ενικός		Πληθυντικός	
Ονομ.	τό	πουλί	τά	πουλιά
Γεν.	τού	πουλιού	τών	πουλιώ(ν) (νε)
Αιτ.	τό	πουλί	τά	πουλιά
Κλητ.		πουλί		πουλιά

		<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	τό	κεφάλι	τά	κεφάλια
Γεν.	τού	κεφαλιού	τών	κεφαλιώ(ν) (νε)
Αιτ.	τό	κεφάλι	τά	κεφάλια
Κλητ.		κεφάλι		κεφάλια

Κατά τόν ίδιο τύπο κλίνονται και τά ουδέτερα μέ κατάληξη *υ*, καθώς τό *δίχτυ*, τό *δάκρυ*.

β) *Περισσύνταξη*

1. *Τύποι μέ α*

		<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	τό	στόμα	τά	στόματα
Γεν.	τού	στομάτου [<i>και</i> στοματιού]	τώ	στομάτω(ν) (νε) [<i>και</i> στοματιώ(ν) (νε)]
Αιτ.	τό	στόμα	τά	στόματα
Κλητ.		στόμα		στόματα

		<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	τό	φόρεμα	τά	φορέματα
Γεν.	τού	φορεμάτου [<i>και</i> φορεματιού]	τώ	φορεμάτω(ν) (νε) [<i>και</i> φορεματιώ(ν) (νε)]
Αιτ.	τό	φόρεμα	τά	φορέματα
Κλητ.		φόρεμα		φορέματα

2. *Τύπος μέ ο*

		<i>Ενικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	τό	τρέξιμο	τά	τρέξιματα
Γεν.	τού	τρέξιμου [<i>τρε-</i> <i>ξιμάτου, τρεξι-</i> <i>ματιού και τρε-</i> <i>ξιμού]</i>	τών	τρέξιμάτω(ν) (νε) [<i>τρεξιματιώ(ν) (νε) και</i> <i>τρεξιμιώ(ν) (νε)]</i>
Αιτ.	τό	τρέξιμο	τά	τρέξιματα
Κλητ.		τρέξιμό		τρέξιματα

Η γενική ενική τού τύπου αφτού δέ φαίνεται νά έχει κρυσταλλωθεί. Ακόμα κι ο τύπος τής γενικής άτος από τήν αρχαία γλώσσα απαντιέται σέ μερικές φράσεις, π. χ. *χαρτί τού γραψίματος, κλωστή τού ραψίματος ή τού κεντήματος.*

Μέσα σέ αγκύλες σημειωθήκανε οι λιγότερο χρήσιμες γενικές.

18. Ανώμαλα ουσιαστικά. Είναι ονόματα που έχουν τύπους κι από τήν πρώτη κι από τή δέφτερη κλίση, π. χ.

	<i>Ενικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	ο κόρακας	οι κόρακες και κοράκοι
Γεν.	τού κόρακα και κοράκου	τών κοράκω(ν) (νε)
Αιτ.	τόν κόρακα	τούς κόρακες και κοράκους
Κλητ.	κόρακα	κόρακες και κοράκοι

Άλλα τέτοια είναι: ο κάβουρας, ο μάγερας, ο έμπορας, ο κάπελας, ο μάστορας (και μάστορης), ο σάλιαγκας, ο σκανιζόχερας, ο κόκορας, ο κότσουφας, ο όρχοντας, ο βρουκόλακας, ο γέροντας, ο γείτονας. Μερικά μάλιστα από αφτά έχουνε μόνο τόν πληθυντικό μέ οι, καθώς τά κάβουρας, μάγερας, έμπορας, κάπελας, σκανιζόχερας.

Τά ουσιαστικά που τελειώνουνε σέ άρης έχουνε διπλό πληθυντικό, π. χ.

Όνομ.	οι φουρνάρηδες	και οι φουρναραίοι
Γεν.	τώ φουρνάρηδω(ν) (νε)	» τώ φουρναραίω(ν) (νε)
Αιτ.	τούς φουρνάρηδες	» τούς φουρναραίους
Κλητ.	φουρνάρηδες	» φουρναραίοι

Όμοια κλίνονται στόν πληθυντικό και τά ακόλουθα:

μουσαφίρης, νοικοκύρης, τσοπάνης (τσοπάνηδες και τσοπαναράιοι), αρμένης, γιανίσαρος.

Καί μερικά οικογενειακά ονόματα κάνουν τόν πληθυντικό μέ αίοι, καθώς Κολοκοιτρωναίοι, Παλαμαίοι, Μποτσαράιοι, ή και μέ ηδες, ή άδες.

Τά μέ εας συνηθίζουνε πληθυντικό μέ εοι, π. χ. συγγραφέας, συγγραφέοι, δεκανέας, δεκανέοι, σκαπανέας, σκαπανέοι. Λέμε όμως και συγγραφιάδες.

Ο άντρας κάνει τή γενική τού ενικού διπλή, δηλαδή τού άντρα και τού αντρός. Στόν πληθυντικό κάνει οι άντρες και οι άντροι (αφτός ο τύπος δέν είναι πολύ χρήσιμος).

Ο αφέντης κάνει τού αφέντη και τού αφεντός, οι αφέντηδες, οι αφεντάδες και οι αφέντες. Συνηθίζονται περισσότερο η γενική τού αφέντη, και η ονομαστική οι αφεντάδες.

Ο Μάρτης, τού Μάρτη και τού Μαρτιού, οι Μάρτηδες, τώ Μάρτηδω(ν) (νε) και Μαρτιώ(ν) (νε), τούς Μάρτηδες και Μάρτιους. Τό ίδιο και τά Απρίλης και Μάης.

Τό όνειρο κάνει διπλό πληθυντικό, τά όνειρα και ονειράτα. Τό ίδιο κάνουν και τά ακόλουθα: άλογο, πρόσωπο.

Τό φώς, τού φωσιού, τά φώτα και τά φώσια, τώ φωτιώ(ν) (νε) και τώ φωσιώ(ν) (νε).

Ο κόντες κάνει πληθυντικό οι κόντηδες.

Τό κρέας, τού κρεάτου, τά κρέατα, τών κρεάτω(ν) (νε).

Ο μήνας έχει γενική τού μήνα και τού μηνός, πληθ. οι μήνες και τό λιγότερο χρήσιμο οι μήνοι, μηνώ(ν) (νε), τούς μήνες και τό λιγότερο χρήσιμο τούς μήνους.

Μερικά ονόματα αρσενικά ή θηλυκά έχουνε και ουδέτερο πληθυντικό μέ κάπως διαφορετική έννοια. Τέτοια είναι τά ακόλουθα:

ο χρόνος	οι χρόνοι	τά χρόνια [τώ χρονώ(ν) (νε)]
ο λόγος	οι λόγοι	τά λόγια
ο πλούτος	οι πλούτοι	τά πλούτη
ο λαιμός	οι λαιμοί	τά λαιμά
ο ζυγός	οι ζυγοί	τά ζυγά
η νιότη	οι νιότες	τά νιάτα
ο ουρανός	οι ουρανοί	τά ουράνια
ο νάβλος	οι νάβλοι	τά νάβλα
ο καπνός	οι καπνοί	τά καπνά
ο πηλός	οι πηλοί	τά πηλά
ο μυαλός	οι μυαλοί	τά μυαλά

Τά ονόματα η γή κι ο αθέρας δέν έχουνε πληθυντικό.

Τά ακόλουθα ονόματα δέν έχουν ενικό: οι νομάτοι, οι άφτρες, οι δρίμες, οι πρόκρουσες, τά μάγια, τά φρένα, τά ήπατα, τά μεσάνυχτα, τά τάρταρα, τά υπάρχοντα, τά στάμενα, τά θερμά, τά κόλλυβα, τά όσπρια, τά σύνεργα, τά σωθικά, τά αρπεδόνια, τά γεράματα και τά γερατιά, τά τρεχάματα, τά καταμήνια, τά κόπρια.

Μερικά ονόματα απαντιούνται σέ ορισμένες πτώσες μοναχά, π. χ. λογής, λογιώ, τού θανατά, τού θάνου, στόν ξύπνο, στά σύγκαλά σου, τού κάκου.

Μερικά ονόματα μένουν άκλιτα. Τέτοια είναι: τό Πάσκα, τό άλφα, βήτα, και τά λοιπά γράμματα: μερικά ρηματικά ουσιαστικά, καθώς τό έχει, τό είναι, τό έμπα, τό έβγα, τό παιέλα, τό κλάψε κλάψε: τά ουσιαστικά όφελος, σέβας: μερικές κλητικές, καθώς ο πάτερ Κοσμάς, ο κυρ Πέτρος.

19. *Τά επίθετα.* Τά επίθετα προσδιορίζουν τά ουσιαστικά καί είναι ανάγκη γιαφτό νά ταιριάζουνε μέ τό γένος τού ουσιαστικού. Έχουνε λοιπόν καί τά τρία γένη.

Τά επίθετα χωρίζονται σέ ισοσύλλαβα καί περιττοσύλλαβα.

Περιττοσύλλαβα είναι όσα έχουνε στό ουδέτερο γένος μιά συλλαβή περισσότερη παρά στό αρσενικό, π. χ. *γρινιαρης, γρινιαρα, γρινιαρικο.*

α) *Ισοσύλλαβα*

Τύποι μέ ος - η - ο

Τά αρσενικά κι ουδέτερα κλίνονται κατά τή δέφτερη καί τά θηλυκά κατά τήν πρώτη κλίση. Ο τόνος δέν αλλάζει θέση καθόλου.

Οξύτονα

	<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
		<i>Ενικός</i>	
Όνομ. ο	καλός	η καλή	τό καλό
Γεν. τού	καλού	τής καλής	τού καλού
Αιτ. τόν	καλό(νε)	τήν καλή	τό καλό
Κλητ.	καλέ	καλή	καλό

Πληθυντικός

Όνομ. οι	καλοί	οι καλές	τά καλά
Γεν. τών	καλώ(ν) (νε)	τών καλώ(ν) (νε)	τών καλώ(ν) (νε)
Αιτ. τούς	καλούς	τίς καλές	τά καλά
Κλητ.	καλοί	καλές	καλά

Παροξύτονα

<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
	<i>Ενικός</i>	
Ονομ. ο άσπρος	η άσπρη	τό άσπρο
Γεν. τού άσπρου	τής άσπρης	τού άσπρου
Αιτ. τόν άσπρο (νε)	τήν άσπρη	τό άσπρο
Κλητ. άσπρε	άσπρη	άσπρο

Πληθυντικός

Ονομ. οι άσπροι	οι άσπρες	τά άσπρα
Γεν. τών άσπρω(ν) (νε)	τών άσπρω(ν) (νε)	τών άσπρω(ν) (νε)
Αιτ. τούς άσπρους	τίς άσπρες	τά άσπρα
Κλητ. άσπροι	άσπρες	άσπρα

Στήν αιτιατική ενική τού αρσενικού έχουµε τύπο µέ νε καί χωρίς νε, π. χ. τόν άσπρο σκλάβο ή τόν άσπρоне σκλάβο. Αφτό τό βλέπουµε σέ όλα τά επίθετα.

Προπαροξύτονα

<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
	<i>Ενικός</i>	
Ονομ. ο αθάνατος	η αθάνατη	τό αθάνατο
Γεν. τού αθάνατου	τής αθάνατης	τού αθάνατου
Αιτ. τόν αθάνατο (νε)	τήν αθάνατη	τό αθάνατο
Κλητ. αθάνατε	αθάνατη	αθάνατο

Πληθυντικός

Ονομ. οι αθάνατοι	οι αθάνατες	τά αθάνατα
Γεν. τών αθάνατω(ν) (νε)	τών αθάνατω(ν) (νε)	τών αθάνατω(ν) (νε)
Αιτ. τούς αθάνατους	τίς αθάνατες	τά αθάνατα
Κλητ. αθάνατοι	αθάνατες	αθάνατα

2. Τύποι μέ ος - α - ο

Σέ αφτή τήν κατηγορία μπαίνουν όσα επίθετα έχουνε φωνήεντο πρίν από τήν κατάληξη ος - η - ο.

Τά αρσενικά κι ουδέτερα κλίνονται κατά τή δέφτερη και τά θηλυκά κατά τήν πρώτη κλίση. Ο τόνος δέν αλλάζει καθόλου θέση.

Οξύτονα

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
		Ενικός	
Ονομ.	ο παλιός	η παλιά	τό παλιό
Γεν.	τού παλιού	τής παλιάς	τού παλιού
Αιτ.	τόν παλιό (νε)	τήν παλιά	τό παλιό
Κλητ.	παλιέ	παλιά	παλιό

Πληθυντικός

Ονομ.	οι παλιόι	οι παλιές	τά παλιά
Γεν.	τών παλιώ(ν) (νε)	τών παλιώ(ν) (νε)	τών παλιώ(ν) (νε)
Αιτ.	τούς παλιούς	τίς παλιές	τά παλιά
Κλητ.	παλιόι	παλιές	παλιά

Παροξύτονα

Ενικός

Ονομ.	ο τίμιος	η τίμια	τό τίμιο
Γεν.	τού τίμιου	τής τίμιας	τού τίμιου
Αιτ.	τόν τίμιο (νε)	τήν τίμια	τό τίμιο
Κλητ.	τίμιο	τίμια	τίμιο

Πληθυντικός

Ονομ.	οι τίμιοι	οι τίμιες	τά τίμια
Γεν.	τών τίμιω(ν) (νε)	τών τίμιω(ν) (νε)	τών τίμιω(ν) (νε)
Αιτ.	τούς τίμιους	τίς τίμιες	τά τίμια
Κλητ.	τίμιοι	τίμιες	τίμια

3. Τύποι μέ υς - ιά - ύ και ής - ιά - ί

Οι τύποι αυτοί είναι αλήθεια ένας, δηλαδή ο ής - ιά - ί, μά για λόγους ιστορικούς βαστούμε την αρχαία γραφή του υς - ιά - ύ σε μερικά επίθετα που μάς έμειναν από την αρχαία γλώσσα.

Τό αρσενικό κλίνεται κατά τον τύπο ης τής πρώτης κλίσης μά έχει μερικές πτώσεις κι από τή δεύτερη. Τό θηλυκό κλίνεται κατά την πρώτη κλίση και τό ουδέτερο κατά τον τύπο ι (τό πουλί) τής δεύτερης.

Είναι όλα οξύτονα.

	Αρσενικό	Θηλυκό Ενικός	Ουδέτερο
Ονομ.	ο παχύς	η παχιά	τό παχύ
Γεν.	τού παχύ και παχίου	τής παχιάς	τού παχίου
Αιτ.	τόν παχύ	τήν παχιά	τό παχύ
Κλητ.	παχύ και παχιέ	παχιά	παχύ
Πληθυντικός			
Ονομ.	οι παχιοί	οι παχιές	τά παχιά
Γεν.	τών παχιώ(ν) (νε)	τών παχιώ(ν) (νε)	τών παχιώ(ν) (νε)
Αιτ.	τούς παχιούς	τίς παχιές	τά παχιά
Κλητ.	παχιοί	παχιές	παχιά

Τέτοια έχουμε λίγα επίθετα από τά αρχαία, δηλαδή τά βαθύς, βαρύς, παχύς, πλατύς και τραχύς.

Όσα ανάλογα φανερώθηκαν αργότερα στή γλώσσα μας τά γράφουμε μέ ής - ιά - ί, π. χ. αδρής, αρής, αφής, δεξής, ξερβής, λαφρής, μακρής, φαρδής, βυσσινης, καφεδής, μελιντζανής, ουρανής, σταχτής, ψαρής.

	<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
		<i>Ενικός</i>	
Όνομ.	ο λαφρής καί λαφριός	η λαφριά	τό λαφρί
Γεν.	τού λαφρή και λαφριού	τής λαφριάς	τού λαφριού
Αιτ.	τό λαφρή και λαφριό	τή λαφριά	τό λαφρί
Κλητ.	λαφρή και λαφριέ	λαφριά	λαφρί

Ο πληθυντικός είναι απaráλλαχτος καθώς και τού τύπου
ύς - ιά - ύ.

Στόν πληθυντικό τού αρσενικού έχουμε και τόν τύπο
ήδες όταν τό επίθετο σημαίνει οικογενειακό όνομα, π. χ. *οι*
Μακρήδες, τών Παχήδων, τούς Φαρδήδες.

Τό επίθετο *πολύς* είναι ανώμαλο και κλίνεται έτσι:

	<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
		<i>Ενικός</i>	
Όνομ.	ο πολύς	η πολλή	τό πολύ
Γεν.	τού πολλού	τής πολλής	τού πολλού
Αιτ.	τόν πολύ	τήν πολλή	τό πολύ
Κλητ.	πολύ	πολλή	πολύ

Μερικά επίθετα οξύτονα μέ ός κάνουνε τό θηλυκό
όχι μοναχά μέ ή μά και μέ ιά σύμφωνα μέ τόν τύπο
λαφριός - λαφριά. Τέτοια είναι τά ακόλουθα: *κακός,*
κακιά και κακή, κακό· εβγενικός - ιά και - ή - ό· φυσι-
κός - ιά και - ή - ό· παστρικός - ιά και - ή - ό· φυτικός - ιά
και - ή - ό· κι άλλα μερικά.

β) Περιττοσύλλαβα

1. Τύπος μέ ης - α - ικο

Τό αρσενικό και τό θηλυκό κατά τήν πρώτη και τό ουδέτερο κατά τή δέφτερη κλίση. Ο πληθυντικός τού αρσενικού και τό ουδέτερο περιττοσύλλαβα.

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
		<i>Ενικός</i>	
Ονομ. ο	γρινιάρης	η γρινιάρια	τό γρινιάρικο
Γεν. τού	γρινιάρη	τής γρινιάρας	τού γρινιάρικου
Αιτ. τό	γρινιάρη	τή γρινιάρια	τό γρινιάρικο
Κλητ.	γρινιάρη	γρινιάρια	γρινιάρικο
		<i>Πληθυντικός</i>	
Ονομ. οι	γρινιάρηδες	οι γρινιάρες	τά γρινιάρικα
Γεν. τώ	γρινιάρη- δω(ν) (νε)	τώ γρινιάρη- ρω(ν) (νε)	τώ γρινιάρη- κω(ν) (νε)
Αιτ. τούς	γρινιάρηδες	τίς γρινιάρες	τά γρινιάρικα
Κλητ.	γρινιάρηδες	γρινιάρες	γρινιάρικα

Μερικά σύθετα επίθετα (έχουνε για δέφτερο συθετικό μέρος τού ανθρώπινου κορμιού) κάνουν τό θηλυκό και μέ τόν ανώμαλο τύπο ούσα, κάποτε και μέ ού· π. χ. *μαβρομάτης, μαβρομάτα, μαβροματού και μαβροματούσα· γαλανοφρύδης, γαλανοφρύδα και γαλανοφρυδούσα· ξανθομάλλης, ξανθομάλλα, ξανθομαλλού και ξανθομαλλούσα.*

2. Τύπος μέ άς - ού - άδικο

Τό αρσενικό και θηλυκό κατά τήν πρώτη κλίση μέ πληθυντικούς περιττοσύλλαβους, τό ουδέτερο κατά τή δέφτερη.

<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
	<i>Ενικός</i>	
Ονομ. ο <i>μυταράς</i>	η <i>μυταρού</i>	τό <i>μυταράδικο</i>
Γεν. τού <i>μυταρά</i>	τής <i>μυταρούς</i>	τού <i>μυταράδικου</i>
Αιτ. τό <i>μυταρά</i>	τή <i>μυταρού</i>	τό <i>μυταράδικο</i>
Κλητ. <i>μυταρά</i>	<i>μυταρού</i>	<i>μυταράδικο</i>
	<i>Πληθυντικός</i>	
Ονομ. οι <i>μυταράδες</i>	οι <i>μυταρούδες</i>	τά <i>μυταράδικα</i>
Γεν. τώ <i>μυταρά-</i> <i>δω(ν) (νε)</i>	τώ <i>μυταρού-</i> <i>δω(ν) (νε)</i>	τώ <i>μυταράδι-</i> <i>δικω(ν) (νε)</i>
Αιτ. τούς <i>μυταράδες</i>	τίς <i>μυταρούδες</i>	τά <i>μυταράδικα</i>
Κλητ. <i>μυταράδες</i>	<i>μυταρούδες</i>	<i>μυταράδικα</i>

3. Τύπος μέ ης -ισα -ικο

Τό αρσενικό καί θηλυκό κατά τήν πρώτη, τό ουδέτερο κατά τή δεύτερη. Ο πληθυντικός τού αρσενικού περιττοσύλαβος.

<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
Ονομ. ο <i>μακαρίτης</i>	η <i>μακαρίτισα</i>	τό <i>μακαρίτικο</i>
Γεν. τού <i>μακαρίτη</i>	τής <i>μακαρίτισας</i>	τού <i>μακαρίτικου</i>
κ.τ.λ.		

Τέτοια είναι αρκετά, καθώς *ακαμάτης, κανακάρης, αφτάδης, ψέφτης, κοκκινομούτης, στραβοπόδης*, μά τά περισσότερα έχουνε καί τύπους ανώμαλους στό θηλυκό· π. χ. *ακαμάτισα, ακαμάτρα· ψέφτισα, ψέφτρα· κοκκινομούτισα, κοκκινομούτα καί κοκκινομουτού· στραβοπόδισα καί στραβοπόδα.*

Ανώμαλα είναι και τὰ συγγενής και εβλαβής. Τό πρώτο κάνει συγγενής, συγγένισα και συγγενίδισα, συγγενικό. Τό δεύτερο κάνει εβλαβής, εβλαβήδισα, εβλαβητικό.

20. Βαθμοί τού επίθετου. Έχουμε τρεις κύριους βαθμούς στά επίθετα για να δείχνουμε σε τί βαθμό φανερώνεται στό ουσιαστικό τού επίθετου τό ιδίωμα. Οι βαθμοί αυτοί είναι:

α) ο θετικός, π. χ. ο *Υμητιός είναι ψηλός*.

β) ο συγκριτικός, άμα συγκρίνουμε τό ένα ουσιαστικό μέ τό άλλο για να δούμε άν έχει τό ιδίωμα τού επίθετου σε μεγαλύτερο, μικρότερο ή τόν ίδιο βαθμό· π. χ. η *Πεντέλη είναι πιο ψηλή (ή ψηλότερη) από τόν Υμητιό. Ο Υμητιός είναι λιγότερο ψηλός από τήν Πεντέλη. Τό σπίτι μου είναι ψηλό σάν τό δικό σου. Ο Παντελής είναι τόσο μαλλιαρός όσο και γώ*.

γ) ο υπερθετικός. Αυτός είναι δυό λογής, απόλυτος και σχετικός. Παραδείγματα: απόλυτος - ο *Κίσαβος είναι πολύ ψηλός*· σχετικός - ο *Όλυμπος είναι τό πιο ψηλό (τό ψηλότερο) από τά ελληνικά βουνά*.

Ο θετικός βαθμός είναι τό επίθετο μέ τό απλό του νόημα. Τό συγκριτικό τότε φτιάχνουμε μέ τό επίρημα *πιο ή τήν κατάληξη τέρος*. Όταν όμως θέμε να δείξουμε πως ο βαθμός είναι ίσος, τότε βάζουμε τά επιρήματα *σάν, ίσαμε*, τίς αντωνυμίες *τόσο - όσο*. Τόν απόλυτο υπερθετικό τότε δείχνουμε μέ τό επίρημα *πολύ*, κι άμα θέμε να τονίσουμε τήν έννοια τής υπερβολής λέμε τό *πολύ* δυό φορές, π. χ. *πολύ πολύ μεγάλος*, ή τού βάζουμε μπροστά τό *πάρα*, π. χ. *είσαι πάρα πολύ ξυπνός*. Τό σχετικό υπερθετικό τό δείχνουμε μέ τό άρθρο και τό *πιο*, π. χ. ο *πιο βαρύς από όλους*.

Ανωμαλίες. Όσα επίθετα έχουν τό θετικό μέ *ος* κάνουν τό συγκριτικό μέ *ότερος* (πάντα μέ *ο*) κι όσα έχουνε θετικό μέ *ης* κάνουν τό συγκριτικό μέ *ίτερος* (πάντα μέ *ι*). Τά *μεγάλος* καί *καλός* κάνουν όμως συγκριτικά *μεγαλύτερος* καί *καλύτερος*. Μερικά έχουνε διπλά συγκριτικά καθώς τά:

κοντός	κοντότερος	καί	κοντίτερος
χοντρός	χοντρότερος	καί	χοντρίτερος
τρανός	τρανότερος	καί	τρανίτερος

Ανώμαλα είναι καί τά ακόλουθα:

κακός	πιό κακός	καί	χε(ι)ρότερος
πολύς	πιό πολύς	καί	πιότερος καί περισσότερος
καλός	πιό καλός	καί	καλλίτερος καί κάλλιος*
πρώτος	πρωτίτερος		

Κάποτε μεταχειρίζονται γιά τό συγκριτικό τό *πιό* μαζί μέ τήν κατάληξη *τερος*: π. χ. *η Κρήτη είναι πιό μεγαλύτερη από τήν Κούλουρη*. Τό ίδιο κάνουν καί γιά τό υπερθετικό: π. χ. *ο Κώστας είναι ο πιό φοβερότερος χορευτής από όλους*.

Τήν έννοια τού υπερθετικού μπορούμε κάποτε νά τή φανερώσουμε μέ σύθετα φτιασμένα μέ τό *κατα*, τό *θεο* ή τό *ολο*: π. χ. *κατακόκκινος*, *θεοπάλαβος*, *ολοσιρόγγυλος*.

Τό αρχαίο υπερθετικό μέ *τατος* δέν υπάρχει πιά σήμερα στή δημοτική.

21. Επιρήματα από επίθετα. Από τά επίθετα γίνονται επιρήματα που τελειώνουνε μέ *α*. Τέτοια είναι τά ακόλουθα:

* Μοναχά στό ουδέτερο επιρηματικά.

Επίθετα	Επιρρήματα τροπικά	
	Θετικό	Συγκριτικό
γλυκός	γλυκά	γλυκότερα
απλός	απλά	απλότερα
καλός	καλά	καλύτερα και κάλλιο ή κάλλια
κακός	κακά	χε(ι)ρότερα
κοντός	κοντά	κοντότερα και κοντίτερα
βαρύς	βαριά	βαρύτερα
πρώτος	πρώτα	πρωτίτερα

Τά συγκριτικά γίνονται και με τό πιά, π. χ. πιά καλά, πιά πρώτα.

Τό πολύς κάνει τά επιρρήματα πολύ, πιάτερο, πιά και πιά.

Ανώμαλα είναι και τά ακόλουθα:

Επίθετα	Επιρρήματα	
λίγος	λίγο	λιγότερο
μόνος	μόνο	—
τόσος	τόσο	—

Επιρρήματα συγκριτικού βαθμού βγαίνουνε κι από μερικά επιρρήματα που δέ γίνονται από επίθετα, π. χ.

απάνω	ανότερα
κάτω	κατότερα
μπροστά	μπροστίτερα
αρχή (επιρρηματικά)	αρχίτερα
ύστερα	υστερότερα
νωρίς	νωρίτερα

22. *Αριθμητικά.* Τα αριθμητικά χωρίζονται σε *απόλυτα, ταχτικά, πολλαπλασιαστικά και αφερημένα.*

Απόλυτα λέμε κείνα που θέμε για μέτρημα και *ταχτικά* κείνα που θέμε για να φανερώσουμε τήν τάξη σε μία σειρά.

23. Κατάλογος τών αριθμητικών.

Σημάδια Αραβικά	Απόλυτα	Ταχτικά
1	ένα	πρώτος
2	δυό	δέφτερος
3	τρία	τρίτος
4	τέσσερα	τέταρτος
5	πέντε	πέμτος
6	έξη	έχτος
7	εφτά	έβδομος
8	οχτώ	όγδοος
9	εννιά	ένατος
10	δέκα	δέκατος
11	έντεκα	εντέκατος
12	δώδεκα	δωδέκατος
13	δεκατρία	δέκατος τρίτος
14	δεκατέσσερα	δέκατος τέταρτος
15	δεκαπέντε	δέκατος πέμτος
16	δεκάξη	δέκατος έχτος
17	δεκαφτά	δέκατος έβδομος
18	δεκοχτώ	δέκατος όγδοος
19	δεκαννιά	δέκατος ένατος
20	είκοσι	εικοστός
21	(ει)κοσιένα	εικοστός πρώτος

<i>Σημάδια Αραβικά</i>	<i>Απόλυτα</i>	<i>Ταχτικά</i>
22	(ει)κοσιδυό	εικοστός δέφτερος
30	τριαόντα	τριακοστός
40	σαράντα	τεσσερακοστός
50	πενήντα	πεντηκοστός
60	εξήντα	εξηκοστός
70	εβδομήντα	εβδομηκοστός
80	ογδόντα	ογδοηκοστός
90	ενενήντα	ενενηκοστός
100	εκατό	εκατοστός
101	εκατόν ένα	εκατοστός πρώτος
102	εκατό δυό	εκατοστός δέφτερος
120	εκατόν είκοσι	εκατοστός εικοστός
200	διακόσια	διακοσιοστός
300	τρ(ι)ακόσια	τρ(ι)ακοσιοστός
400	τετρακόσια	τετρακοσιοστός
500	πεντακόσια	πεντακοσιοστός
600	εξακόσια	εξακοσιοστός
700	εφτακόσια	εφτακοσιοστός
800	οχτακόσια	οχτακοσιοστός
900	ενιακόσια	ενιακοσιοστός
1000	χίλια	χιλιοστός
2000	δυό χιλιάδες	δισχιλιοστός
10000	δέκα χιλιάδες	μυριοστός
100000	εκατό χιλιάδες	εκατοχιλιοστός
1000000	ένα εκατομύριο (ένα μιλιούνι)	εκατομυριοστός
1000000000	ένα δισεκατομύριο	δισεκατομυριοστός

24. *Απόλυτα*. Από τὰ απόλυτα κλίνονται μοναχὰ τὰ ακόλουθα:

α) *ένας, μιά, ένα*

	<i>Ενικός</i>		
	<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
Ονομ.	ένας	μιά	ένας
Γεν.	ενού(ς) καί ενός	μιάς καί μιανής	ενού(ς) καί ενός
Αιτ.	ένα(ν) (νε)	μιά(ν) (να)	ένα

β) *δυσ*. Έχει γενική τῶ *δυσ* (νε), π. χ. *είναι καί ὡ δυσ* (νε) *μας*.

γ) *τρεις, τρία*

	<i>Πληθυντικός</i>	
	<i>Αρσενικό καί θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
Ονομ.	τρεις	τρία
Γεν.	τριῶ(ν) (νε)	τριῶ(ν) (νε)
Αιτ.	τρεις	τρία

δ) *τέσσερις, τέσσερα*

	<i>Πληθυντικός</i>	
	<i>Αρσενικό καί θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
Ονομ.	τέσσερις καί	τέσσερα
καί Αιτ.	τέσσερες	
Γεν.	τεσσάρω(ν) (νε) καί τέσσερω(ν) (νε)	τεσσάρω(ν) (νε) καί τέσσερω(ν) (νε)

Υπάρχουν καί οἱ τύποι *τέσσεροι*, αιτ. *τέσσερους*.

Τὰ αριθμητικά ἀπό τὸ *διακόσιοι* ὡς τὸ *χίλιοι* κλίνονται ὡς τὰ *ομάλα* σάν τὸ *δημόσιοι* -ες -α.

Τὸ *χιλιάδες* εἶναι ὁ πληθυντικός τοῦ *χιλιάδα*.

Τὸ *εκατομύριο* καί τὸ *μιλιούνι* κλίνονται σάν τὰ *μυστήριο*, *ξεροβούνι*.

25. Ταχτικά. Τά ταχτικά κλίνονται σάν επίθετα, π. χ. πρώτος -η -ο, δέφτερος -η -ο.

Οι μέρες τής βδομάδας βαστάζανε τούς αρχαιότερους τύπους, καί έτσι λέμε σήμερα *Δεφτιέρα, Τρίτη, Τετάρτη* (καί *Τετράδη*), *Πέμτη* (καί *Πέφτη*). Έχουμε καί τά *Σαρακοστή* καί *Πεντηκοστή*.

26. Κλάσματα. Για τά κλάσματα μεταχειριζούμαστε τά απόλυτα για αριθμητή καί τά ουδέτερα τών ταχτικίων για παρονομαστή π. χ. *δυό πέμτα*.

Για νά πούμε τό ένα δέφτερο μοναχό του έχουμε τό επίθετο *μισός -ή -ό*, π. χ. *μισός δρόμος, μισή κότα*. Όμως όταν τό λέμε μαζί μέ αριθμητικό τότε έχουμε τό άκλιτο *ήμισυ* που γίνεται *μισυ* άν έχει μπροστά του φωνήεντο, π. χ. *εφτάμισυ, τρεισήμισυ, ενάμισυ*.

Τό *ήμισυ* δέν τό μεταχειρίζονται μέ τά *είκοσι, τριάντα*, κ.τ.λ., μά βάζουνε αντίς τό *μισός -ή -ό*.

27. Πολλαπλασιαστικά. Τά πολλαπλασιαστικά είναι έτσι:

απλός	-ή -ό	ή	μονός	-ή -ό
διπλός	-ή -ό			
τριπλός	-ή -ό			
τετράδιπλος	-ή -ό			
πεντάδιπλος	-ή -ό			κ.τ.λ.

28. Αφερημένα. Είναι τριώ λογιώ.

α) κατάληξη *άδα*, για τά ακόλουθα μοναχά: *μονάδα, Τριάδα* (μοναχά για τήν Άγια Τριάδα), *τετρόδα* (μοναχά στό στρατό), *δωδεκάδα, χιλιάδα, μυριάδα*.

β) κατάληξη άρα για τά επίλοιπα: *δύαρα, τριάρα, τεσσάρα, πεντάρα, κ.τ.λ.*

γ) κατάληξη αριά. Αφτή σημαίνει τό περίπου π. χ. *δεκαριά, διακοσιαριά, εκατοστιαριά μά καί εκατοστή.*

29. Ώρες. Λέμε τίς ώρες έτσι:

(στή) *μιά*

(στίς) *δυό*

(στίς) *δυό καί πέντε*

(στίς) *δυό καί τέταρτο*

(στίς) *δυόμισυ*

(στίς) *τρεις παρά τέταρτο*

(στίς) *δώδεκα ή τό μεσημέρι*

(στίς) *δώδεκα ή τά μεσάνυχτα*

30. *Αντωνυμίες.* Αντίς ονόματα μεταχειριζούμαστε κάποτε αντωνυμίες.

Έχουμε τίς ακόλουθες αντωνυμίες:

1. Προσωπικές

2. Αφτόπαθες

3. Χτητικές

4. Ρωτηματικές

5. Δειχτικές

6. Αόριστες

7. Αναφορικές

31. *Προσωπικές.* Προσωπικές αντωνυμίες είναι κείνες που φανερώνουν ξεχωριστά τό πρόσωπο. Έχουμε τριών ειδών πρόσωπα: τό πρώτο — κείνος που μιλάει, τό δέφτερο — κείνος που κάποιος τού μιλάει, τό τρίτο — κείνος που μιλούνε γι' αφτόνα.

Ενικός

	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο
Όνομ.	(ε) γώ	(ε) σύ
Γεν.	(ε) μένα (νε) και μου	(ε) σένα (νε) και σου
Αιτ.	(ε) μένα (νε) και μέ	(ε) σένα (νε) και σέ

Πληθυντικός

Όνομ.	(ε) μείς	(ε) σείς
Γεν. και Αιτ.	εμάς και μάς	εσάς και σάς

γ' πρόσωπο

Ενικός

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Όνομ.	(αφτός)	(αφτή)	(αφτό)
Γεν.	τού	τής	τού
Αιτ.	τόν, τότε ή τόνα	τή, τήνε ή τήνα	τό

Πληθυντικός

Όνομ.	(αφτοί)	(αφτές)	(αφτά)
Γεν.	τούς	τούς	τούς
Αιτ.	τούς	τίς (τές)	τά

Η ονομαστική (αφτός - ή - ό) είναι αλήθεια δειχτική κι όχι προσωπική αντωνυμία. Τή μεταχειριζούμαστε όμως για προσωπική μέ κολοβή μορφή *τος, τη, το* στίς ακόλουθες φράσεις:

πούντος, πούνη, πούντο
νάτος, νάτη, νάτο

Οι γενικές τών προσωπικών αντωνυμιών μπαίνουν πίσω από τή λέξη όταν έχουνε σημασία χτητική και τότε χάνουν τόν τόνο τους, π. χ. *ο πατέρας μου, τό γαϊδούρι του, ο δάσκαλός μας.*

Τούς μακρήμενους τύπους *εγώ, εμένα, εμένανε, εμάς* κ.τ.λ. τούς λέμε *άμα* θέμε νά ξεχωρίσουμε μέ δύναμη τό πρόσωπο· π. χ. *εσένα τό λέω, εμένανε τό έδωσε.*

32. Περιφραστικός τύπος τής προσωπικής αντωνυμίας. Τίς προσωπικές αντωνυμίες τίς λέμε καί περιφραστικά γιά εβγένεια. Μεταχειριζούμαστε γιαφτό τή γενική τού λόγου μέ τίς κομένες γενικές τών προσωπικών αντωνυμιών· π. χ. *τού λόγου σου, τού λόγου τους.*

Μαζί μέ τίς πρόθεσες *σέ, μέ, για, από* δέν μπαίνει τό άρθρο τού, π. χ. *μέ λόγου του, από λόγου σας.*

Στήν αρχή τής φράσης λέμε καί *ελόγου σου*, κ.τ.λ.

33. Αφτόπαθες. Οι αφτόπαθες αντωνυμίες σημαίνουν πρόσωπα που μιλούνε για λόγου τους ή παθαίνουν από λόγου τους. Γίνονται μέ τόν τύπο *εαφτός* έχοντας κατόπι του τίς κομένες γενικές τών προσωπικών αντωνυμιών.

Ενικός

	α' και β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
Ονομ.	ο εαφτός μου — σου	ο εαφτός του — της
Γεν.	τού εαφτού μου — σου	τού εαφτού του — της
Αιτ.	τόν εαφτό μου — σου	τόν εαφτό του — της

Πληθυντικός

Ονομ.	ο εαφτός μας — σας	ο εαφτός τους
Γεν.	τού εαφτού μας — σας	τού εαφτού τους
Αιτ.	τόν εαφτό μας — σας	τόν εαφτό τους

Άλλες αφτόπαθες αντωνυμίες είναι οι ακόλουθες·

απατός μου — σου — του, κ.τ.λ.

ατός μου — σου — του, κ.τ.λ.

που κλίνονται κανονικά σέ όλα τά γένη καί τούς αριθμούς.

34. Χτητικές. Οι χτητικές αντωνυμίες σημαίνουν τό πρόσωπο που έχει κάτι δικό του. Γίνονται με τόν τύπο **δικός — ή — ό** και τίς κομένες γενικές τών προσωπικών αντωνυμιών. Παρουσιάζονται οι ακόλουθοι συνταιριασμοί:

δικός — ή — ό μου — σου — του — της
 δικός — ή — ό μας — σας — τους
 δικοί — ές — ά μου — σου — του — της
 δικοί — ές — ά μας — σας — τους

Τόν τύπο αττό τής χτητικής αντωνυμίας τότε μεταχειριζόμαστε

1) άμα θέμε νά ορίσουμε κάτι με ξεχωριστή δύναμη, π. χ. **δική μου πεντάρα είναι.**

2) άμα θέμε νά ξεχωρίσουμε τόν ιδιοκτήτη, π. χ. **η δική μου γυναίκα.**

3) άμα δέ θέμε νά ξαναπούμε τό ουσιαστικό, π. χ. **τό σκυλί σου και τό δικό μου.**

Αλλιώςίτα πάντα μεταχειριζόμαστε τίς κομένες γενικές τών προσωπικών, π. χ. **του παιδιού μου.**

Αντίς **δική** υπάρχει κι ο λιγότερο χρήσιμος τύπος **δικιά.**

35. Ρωτηματικές. Ρωτηματικές αντωνυμίες λέμε κείνες που μεταχειριζόμαστε για νά ρωτούμε. Τέτοιες έχουμε τρείς:

- 1) ποιός, ποιά, ποιό;
- 2) τί;
- 3) πόσος, πόση, πόσο;

Η πρώτη κλίνεται έτσι:

		Ενικός		
		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομ.	ποιός	ποιά	ποιό	
Γεν.	ποιανού	ποιανής	ποιανού	
Αιτ.	ποιό (ν) (να)	ποιά (ν) (να)	ποιό	

		Πληθυντικός		
Ονομ.	ποιοί	ποιές, ποιανές	ποιά	
Γεν.	ποιών (ν) (νε) και ποιανών (ν) (νε)	και στά τρία γένη		
Αιτ.	ποιούς, ποιανούς	ποιές, ποιανές	ποιά	

Τό τί κάνει γενική τίνος, αιτ. τί.

Τό πόσος -η -ο κλίνεται κανονικά κατά τό άσπρος -η -ο.

Τό τί και ποιός σημαίνουν ουσία ή είδος, π. χ. *Τί είναι εδώ; — Σπίτι. Τί σπίτι είναι; — Σκολιό.*

Τό πόσος σημαίνει ποσό μά κάποτε μπαίνει τό τί μέ τήν έννοια τού ποσού· π. χ. *τί κόκκινος! = πόσο κόκκινος!*

36. Δειχτικές. Δειχτικές αντωνυμίες είναι κείνες που έχουν τό νόημα τού δείξιμου.

Τέτοιες είναι οι ακόλουθες:

- 1) αφτός - ή - ό (και εδάφτος - η - ο)
- 2) τούτος - η - ο (και ετούτος - η - ο)
- 3) (ε)κείνος - η - ο (και εκείος - ά - ό)
- 4) τόσος - η - ο
- 5) τέτοιος - α - ο
- 6) ίδιος - α - ο

και κλίνονται έτσι:

1)		<i>Ενικός</i>	
	<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
Όνομ.	αφτός	αφτή	αφτό
Γεν.	αφτού και αφτουνού	αφτής και αφτηνής	αφτού και αφτουνού
Αιτ.	αφτόν (α) (ε)	αφτή (ν) (να)	αφτό

Πληθυντικός

Όνομ.	αφτοί	αφτές	αφτά
Γεν.	αφτών(ε) και αφτωνώ(ν) (νε)	αφτών(ε) και αφτωνώ(ν) (νε)	αφτών(ε) και αφτωνώ(ν) (νε)
Αιτ.	αφτούς και αφτουρούς	αφτές	αφτά

2)		<i>Ενικός</i>	
Όνομ.	τούτος	τούτη	τούτο
Γεν.	τούτου και τουτουνού	τούτης και τουτηνής	τούτου και τουτουνού
Αιτ.	τούτο(ν) (να) (νε)	τούτη(ν) (να) (νε)	τούτο

Πληθυντικός

Όνομ.	τούτοι	τούτες	τούτα
Γεν.	τουτωνώ(ν) (νε)	τουτωνώ(ν) (νε)	τουτωνώ(ν) (νε)
Αιτ.	τούτους και τουτουρούς	τούτες	τούτα

Κατά τόν ίδιον τύπον κλίνονται και τά ετούτος και εδάφτος.

3)	<i>Ενικός</i>		
	<i>Αρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Ουδέτερο</i>
Όνομ.	εκείνος	εκείνη	εκείνο
Γεν.	εκείνου <i>καί</i> εκεινού	εκείνης <i>καί</i> εκεινής	εκείνου <i>καί</i> εκεινού
Αιτ.	εκείνο(ν) (να) (νε)	εκείνη (να) (νε)	εκείνο

Πληθυντικός

Όνομ.	εκείνοι	εκείνες	εκείνα
Γεν.	εκείνω(ν) <i>καί</i> εκεινώ(ν) (νε)	} <i>καί για τά τρία γένη</i>	
Αιτ.	εκείνους <i>καί</i> εκεινούς		εκείνες

Κατά τόν ίδιο τύπο κλίνεται καί τό *κεινός*. Τό *εκείός* κλίνεται απάνω στό *παλιός - ά - ό*.

Τά *τόσος, τέτοιος* καί *ίδιος* κλίνονται κανονικά σάν επίθετα.

37. Αόριστες. Τέτοιες έχουμε τίς ακόλουθες:

1. *ένας - μιά - ένα*, π. χ. *ένας μέ χτύπησε*. Κλίνεται σάν τό αριθμητικό.
2. *κανένας καί κανείς - καμιά - κανένα*. Κλίνεται σάν τό *ένας*, μά έχει καί γενική πληθυντική *κανενώνε*. Τό *κανείς* τό μεταχειριζόμαστε για πρόσωπα μοναχά. Τό *κανένας* καί για πρόσωπα καί για πράματα ή ζώα.
3. *καθένας καί καθείς - καθεμιά - καθένα*. Καί τό άκλιτο επίθετο *κάθε*.

4. **κάποιος - κάποια - κάποιο.** Κλίνεται κανονικά σαν τό πλούσιος.
5. **ο δεινάς - η δείνα - τό δείνα.** Κλίνεται μόνο στον ενικό, τό αρσενικό και θηλυκό κατά την πρώτη κλίση, τό ουδέτερο άκλιτο.
6. **ο τάδες - η τάδε - τό τάδε.** Κλίνεται καθώς και τό προηγούμενο.
7. **άλλος - άλλη - άλλο.** Κλίνεται κανονικά, μά έχει και τούς τύπους: *αλλουνού, άλλονα (άλλονε), αλληνής, άλληνα (άλληνε), αλωνώ(ν) (νε), αλλουνούς.*
8. **μερικοί - μερικές - μερικά.** Κλίνεται στον πληθυντικό μοναχά.
9. **μόνος - μόνη - μόνο και μοναχός - ή - ό (ή μονάχος - η - ο).** Κλίνονται κανονικά. Παίρνουν πίσω τους συχνά τίς γενικές των προσωπικών αντωνυμιών, π. χ. *μόνος μου, μοναχή της.*
10. **κάτι, κατιτί.** Είναι άκλιτα.
Τό *κάτι* (όχι τό κατιτί) τό μεταχειριζούμαστε κάποτε αντίς τού *κάποιοι - ες - α*, π. χ. *κάτι μεθυσμένοι χαμάληδες, κάτι κόκκινα καπέλα.*
11. **τίποτε (και τίποτες, τίποτα, τίποτις).** Άκλιτα.
12. **κάμποσος - κάμποση - κάμποσο (και καμπόσος - η - ο).** Κλίνονται κανονικά. Υπάρχει και θηλυκό η *καμπόσα.*
13. **όλος όλη - όλο.** Κλίνεται κανονικά μά έχει και τούς αντωνυμικούς τύπους *ολουνού, όλονα (όλονε), οληνής, όληνα (όληνε), ολονώ(ν) (νε), ολουνούς.*

38. Αναφορικές. Αφτές οι αντωνυμίες μάς ξαναφέρνουνε πίσω σέ κάποιο πρόσωπο ή πράμα που είχαμε κιόλας ορίσει στήν ομιλία. Τέτοιες είναι οι ακόλουθες:

1. *που*. Είναι άκλιτη.
Έχει συχνά μαζί της τήν προσωπική αντωνυμία άμα θέλουμε νά φανερώσουμε τό κατηγορούμενο, π. χ. η μαγέρισσα που τής πούλησα τά ψάρια, ο φίλος που έχω τήν ομπρέλα του.
2. *ό,τι*. Άκλιτη.
3. *όποιος - όποια - όποιο*. Κλίνεται κανονικά μά έχει και τούς αντωνυμικούς τύπους *οποιανού, οποιανής, οποιανώ(ν) (νε), οποιανούς*.
4. *όσος - όση - όσο*. Κλίνεται κανονικά.

Β' ΣΥΖΥΓΙΑ

38. Εισαγωγή. Μέ *συζυγία* τού ρημάτου εννοούμε τόν τρόπο που αποτυπώνουμε τό ρήμα σύμφωνα μέ τίς ανάγκες τής έννοιας.

Στή συζυγία παρατηρούμε τά ακόλουθα προσδιορίσματα:

1. τή διάθεση
2. τή μορφή
3. τό χρόνο
4. τήν έγκλιση
5. τό πρόσωπο
6. τόν αριθμό.

Έχουμε δύο λογής συζυγίες — τήν *παροξύτονη* που τονίζεται στόν ενεστώτα στήν παραλήγουσα, π. χ. *σκοτώνω*, καί τήν *οξύτονη* που τονίζεται στή λήγουσα τού ενεστώτα, π. χ. *χιτυώ*. Έτσι τά ρήματά τους λέγονται *παροξύτονα* κι *οξύτονα*.

Στήν αρχαία γλώσσα τά οξύτονα είτανε συναιρεμένα καί μπήκε συνήθεια νά τά σημειώνουνε μέ περισπωμένη. Γιαυτό τά ρήματα αυτά τά λέγουνε περισπώμενα στή γραμματική τής Αττικής.

Η *διάθεση* τού ρημάτου μάς δείχνει ή ενέργεια μεταβατική ή κατάσταση. Γιαυτό τά ρήματα ξεχωρίζονται σέ *μεταβατικά* κι *αμετάβata*.

Τά *μεταβατικά* ξαναχωρίζονται σέ

1) *ενεργητικά* άμα σημαίνουν πράξη ή ενέργεια που μεταβαίνει σέ άλλο πρόσωπο ή πράμα, π. χ. *ο Γιαγκος ταΐζει τή γάτα*, ή πράξη που μπορεί νά μεταθεί, π. χ. *ο ήλιος ζεσταίνει*.

2) **παθητικά** άμα σημαίνουν πράξη που γυρίζει στο ίδιο πρόσωπο που ενεργεί, π. χ. **φωτίζομαι, παθαίνω, βρέχομαι.**

3) **ιδιόπαθα** άμα σημαίνουν πράξη που τό ίδιο τό πρόσωπο ενεργεί απάνω στον εαυτό του, π. χ. **χιτενίζομαι, χτυπιούμαι.**

Τά **αμετάβατα** ξαναχωρίζονται σε

1) **ενεργητικά** άμα σημαίνουν ενεργεια που δέ μεταβαίνει σε άλλο πρόσωπο ή πράμα, π. χ. **τρέχω, περπατώ.**

2) **καταστατικά** άμα σημαίνουν κατάσταση, π. χ. **ζώ, κοιμούμαι.**

Γιά νά φανερώσουμε τίς διάφορες αφτές διαθέσεις που έχουν τά μεταβατικά και τά αμετάβατα ρήματα μεταχειριζόμαστε δυό διαφορετικούς τύπους που τούς λέμε **μορφές**. Αφτές είναι 1) η **ενεργητική** που τελειώνει στο πρώτο ενικό πρόσωπο τού ενεστώτα μέ **ω**, και 2) η **παθητική** που τελειώνει μέ **μαι**.

Πολλά ρήματα έχουνε μοναχά τή μορφή μέ **μαι** και τά λένε **αποθετικά**, π. χ. **λιμπίζομαι, σιχαίνουμαι, έρχομαι, βαριούμαι**, άλλα πάλι έχουνε μοναχά τή μορφή μέ **ω**, π. χ. **ξυπνώ, γλυτώνω, διασκεδάζω.**

Πολλά ρήματα έχουνε και μεταβατική και αμετάβατη σημασία, π. χ. **βράζω, καμαρώνω, καθίζω, παχαίνω, τρομάζω, χαμηλώνω.**

Οι **χρόνοι** τού ρημάτου φανερώνουν τόν καιρό που τό υποκείμενο ενεργεί ή βρίσκεται σε κάποια κατάσταση.

Έχουμε τούς ακόλουθους χρόνους:

1. τόν **ενεστώτα** που φανερώνει κάτι που γίνεται τώρα ή πάντα, π. χ. **τρέχω, ζώ.**

2. τόν *παρατατικό* που φανερώνει μιάν αδιάκοπη κατάσταση ή ενέργεια σέ περασμένο καιρό, π. χ. *έστελνα, κοιμόμουννα*.
3. τό *μέλλοντα*. Αφτός χωρίζεται σέ δυό διαφορετικούς μέλλοντες:
 - α) τόν *προσωρινό* που φανερώνει κατάσταση ή ενέργεια που θά γίνει αργότερα μά θά σταματήσσει μόλις αποτελειωθεί, π. χ. *θά φωνάξω, θά κολυμπήσω*.
 - β) τόν *αδιάκοπο* που φανερώνει εξακολουθητική ενέργεια ή κατάσταση που θά γίνει αργότερα, π. χ. *θά φωνάξω, θά κολυμπώ*.
4. τόν *αόριστο* που φανερώνει κάτι που γίνηκε σέ μιά στιγμή περασμένη, π. χ. *έτρεξα, έστειλα, κοιμήθηκα, φώναξα*.
5. τόν *παρακείμενο* που φανερώνει μιά ξετελειωμένη ενέργεια ή κατάσταση σέ περασμένο καιρό μά που τό αποτέλεσμά της εξακολουθεί νά υπάρχει ως τά τώρα, π. χ. *έχω γράψει, έχω τρέξει, είμαι γραμένος*.
6. τόν *υπερσυντέλικο* που φανερώνει μιά ξετελειωμένη ενέργεια ή κατάσταση σέ περασμένο καιρό καί που τό αποτέλεσμά της βαστούσε σέ μιάν εποχή περασμένη κι αφτή, π. χ. *είχα γράψει, είχα τρέξει, είμουννα γραμένος*.

Ο ενεστώτας, ο μέλλοντας κι ο παρακείμενος λέγονται χρόνοι *αρχικοί*. Ο παρατατικός, ο αόριστος κι ο υπερσυντέλικος λέγονται *ιστορικοί*.

Έχουμε δυό λογίων *έγκλιση*, τήν *οριστική* καί τήν *προσταχτική*. Η πρώτη φανερώνει τήν έννοια τού ρημάτου σίγουρα καί βέβαια, η δέφτερη προσταχτικά καί παρακαλεστικά, π. χ. *γράφο - γράψε, χτύπησα - χτύπα, ντρέπουναι - ντρέπου*.

Η προσταχτική δέν έχει μονολεχτικούς τύπους για τούς ιστορικούς χρόνους μά τούς κάνει μέ τό άς κι οριστική, π. χ. *άς πηδούσες*.

Χώρα από τούς χρόνους και τίς έγκλισες τά ρήματα έχουνε και κάτι επιθετικούς τύπους που πούς λέμε *μετοχές*.

Είναι δυό ειδών η *ενεργητική* μετοχή που είναι μονοκατάληκτη κι άκλιτη, π. χ. *γράφοντας, πηδώντας*, και η *παθητική* μετοχή που είναι τρικατάληκτη και κλιτή, π. χ. *γραμμένος, γραμένη, γραμένο*.

Πρόσωπο λέγεται ο τύπος που παίρνει τό ρήμα για να δείξει τί λογής υποκείμενο ενεργεί ή βρίσκεται σέ κατάσταση. Τά πρόσωπα είναι τρία — *πρώτο, δεύτερο και τρίτο* — καθώς και στίς προσωπικές αντωνυμίες.

Αριθμός λέγεται ο τύπος που παίρνει τό ρήμα για να φανερώσει άν τό υποκείμενο είναι ένα ή περισσότερα πρόσωπα. Οι αριθμοί είναι δυό, καθώς και στά ονόματα, ο *ενικός* κι ο *πληθυντικός*.

39. 'Αφξηση. Μερικοί χρόνοι τής παροξύτονης συζυγίας παίρνουνε μπροστά τους ένα ε που τό λέμε *άφξηση*. Είναι η συλαβική άφξηση τής αρχαίας, και σώθηκε μοναχά όπου είτανε τονισμένη, π. χ. *έπαιξα, έτρεξα, μά χτυπούσα, σώπασα*.

Από τήν αρχαία χρονική άφξηση μοναχά δυό μείνανε στή δημοτική μέ η (αντίς ε): *ήθελα, ήβρα*. Παράλληλα είναι και τά *ήξερα και ήπια*.

40. Η υποταχτική και οι παράγωγοι χρόνοι. Δέν έχουμε μονολεχτικό τύπο τής υποταχτικής καθώς οι αρχαίοι.

Στή δημοτική τήν έγκλιση αψτή τήν κάνουμε μέ τήν οριστική καί τό νά, π. χ. νά βάλεις, νά έρθετε.

Η αρχαία «ευκτική» καί τό «απαρέμφατο» δέν υπάρχουν πιά.

Εξόν από τούς χρόνους που αραδιάσαμε παραπάνω έχουμε καί μερικούς παράγωγους που τούς φτιάχνουμε μέ τό θά καί τούς τύπους τής οριστικής:

- 1) μέ τόν παρατατικό, π. χ. θά έγγραφα.
- 2) μέ τόν αόριστο, π. χ. θά έγγραφα, θά γράφηκα.
- 3) μέ τόν παρακείμενο, π. χ. θά έχω γράψει, θά έχω γραφεί.
- 4) μέ τόν υπερσυντέλικο, π. χ. θά είχα γράψει, θά είχα γραφεί.

Γιά τό μέλλοντα, που είναι κι αψτός παράγωγος χρόνος, έχουμε κιόλας μιλήσει στόν παράγραφο 38.

Σέ όλα τά ρηματικά παραδείγματα που θά δώσουμε παρακάτω δέ θά σημειώσουμε χωριστά ούτε τούς παράγωγους χρόνους (εξόν τό μέλλοντα) ούτε τήν υποταχτική γιατί κλίνονται πάντα κανονικά μέ τό θά καί μέ τό νά.

Γιά τόν ίδιο λόγο τής συντομίας δέ θά σημειώσουμε τήν *προσταχτική* τών *ιστορικών* χρόνων που, καθώς είπαμε, γίνεται μέ τήν οριστική καί τό άς.

41. Τά βοηθητικά ρήματα. Γιά νά φτιάσουμε μερικούς ρηματικούς χρόνους χρειαζούμαστε τή βοήθεια δυό άλλων ρημάτων, τού έχω καί τού είμαι. Αψτά είναι καί τά δυό ανώμαλα καί λειψά ρήματα. Κλίνονται κατά τόν ακόλουθο τρόπο:

ΕΧΩ

Οριστική

Ενεστώτας

έχω
έχεις
έχει
έχουμε
έχετε
έχουν(ε)

Παρατατικός
κι αόριστος

είχα
είχες
είχε
είχαμε
είχατε και είχατε
είχαν(ε)

Μέλλοντας

θα (έ)χω
θα (έ)χεις
θα (έ)χει
θα (έ)χουμε
θα (έ)χετε
θα (έ)χουν(ε)

Προσταχτική

Ενεστώτας	έχε	άς έχει
	έχετε	άς έχουν(ε)

Μετοχή έχοντας

ΕΙΜΑΙ

Οριστική

Ενεστώτας

είμαι
είσαι
είναι
είμαστε
είστε και είσαστε
είναι

Παρατατικός

είμουν(ε) (α)
είσουν(ε) (α)
είταν(ε)
είμασταν(ε)
είσασταν(ε)
είταν(ε) και είντουσαν

Ο μέλλοντας γίνεται κανονικά μέ τό *θά*, π. χ. *θά είμαι* (ή *θά ᾿μαι*), *θά είσαι* (ή *θά ᾿σαι*), κ.τ.λ.

Οι άλλοι χρόνοι από τό *γίνουμαι*.

Η μετοχή κάνει *όντας*.

Τήν προσταχτική τήν κάνει μέ τό *άς* καί τήν οριστική, π. χ. *άς είμαι*, *άς είναι*.

Κάποτε, μά σπάνια, μεταχειριζούμαστε καί τό ανώμαλο ρήμα *θέλω* γιά βοηθητικό. Παίρνει τότε τή θέση τού *θά* στους παράγωγους χρόνους, π. χ. αντίς *θά έγγραφα* μπορούμε νά πούμε *ήθελα γράφει*. Τό *θέλω* κλίνεται έτσι:

Οριστική

<i>Ενεστώτας</i>	θέλω	<i>Παρατατικός</i>	ήθελα
	θέλεις καί θές		ήθελες
	θέλει καί θέ		ήθελε
	θέλουμε καί θέμε		θέλαμε
	θέλετε καί θέτε		θέλατε
	θέλουν(ε) καί θέν(ε)		ήθελαν καί θέλαν(ε)

Οι άλλοι χρόνοι δέ συνηθίζονται γιά βοηθητικοί.

42. Συζυγία παροξύτονη.

Μορφή ενεργητική μέ ω

Παράδειγμα χύνω

ΧΡΟΝΟΙ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ
Ενε- στώτας	χύνω, χύνεις, χύνει χύνουμε, χύνετε, χύνουν(ε)	χύνε, άς χύνει χύνετε, άς χύνουν(ε)
Παρα- τατικός	έχυνα, έχυνες, έχυνε χύναμε, χύνατε, έχυναν και χύναν(ε)	
Μέλλοντας	θά χύσω, θά χύσεις, θά χύσει θά χύσουμε, θά χύσετε θά χύσουν(ε)	χύσε, άς χύσει χύσετε, άς χύσουν(ε)
	θά χύνω, θά χύνεις, θά χύνει θά χύνουμε, θά χύνετε θά χύνουν(ε)	
Αόριστος	έχυσα, έχυσες, έχυσε χύσαμε, χύσατε, έχυσαν και χύσαν(ε)	
Παρακείμενος	έχω έχεις έχει έχουμε έχετε έχουν(ε)	έχε χυμένο άς έχει χυμένο (καί χύσει) έχετε χυμένο άς έχουν(ε) χυμένο (καί χύσει)
Υπερσυντέλικος	είχα είχες είχε είχαμε είχατε είχαν(ε)	χύσει ή χυμένο
Μετοχή	χύνοντας	

Γιά τήν υποταχτική, τούς ιστορικούς χρόνους τής προσταχτικής και τούς παράγωγους χρόνους βλέπε § 40.

43. Μορφή παθητική μέ μαι.

Παράδειγμα χύνουμαι

ΧΡΟΝΟΙ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ
<i>Ενε- στώτας</i>	χύνουμαι, χύνεσαι, χύνεται χυνούμαστε, χύνεστε, χύνονται	χύνου, άς χύνεται χύνεστε, άς χύνονται
<i>Παρατατικός</i>	χύνουμουν και χυνόμουνα χύνουσουν και χυνόσουνα χύνουνταν και χυνότανε χυνούμασταν και χυνόμασταν χυνούσαστε και χυνόσαστε χύνονταν και χυνόντουσαν	
<i>Μέλλοντας</i>	θά χυθώ, θά χυθείς, θά χυθεί θά χυθούμε, θά χυθείτε, θά χυθούν(ε) θά χύνουμαι, θά χύνεσαι, θά χύνεται θά χυνούμαστε, θά χύνεστε θά χύνονται	χύσου, άς χυθεί χυθείτε, άς χυθούν(ε)
<i>Αόρι- στος</i>	χύθηκα, χύθηκες, χύθηκε και χύθη χυθήκαμε, χυθήκατε, χύθηκαν και χυθήκαν(ε)	
<i>Παρακεί- μενος</i>	έχω } είμαι } χυμένος έχεις } είσαι } -η-ο έχει } είναι } έχομε } είμαστε } έχετε } είσα(α)στε } χυμένοι έχουν(ε) } είναι } -ες-α	άς έχεις } χυθεί, ή } άς είσαι } χυ- άς έχει } } άς είναι } μένος άς έχετε } χυθεί, ή } άς είστε } χυ- άς έχουν(ε) } } άς είναι } μένοι (αντί άς πάει καινά)
<i>Υπερσυντέ- λιχος</i>	είχα } είμουν(ε) } χυμένος είχες } είσουν(ε) } -η-ο είχε } είταν(ε) } είχαμε } είμασταν } χυμένοι είχατε } είσασταν } -ες-α είχαν(ε) } είταν(ε) }	
<i>Μετοχή</i>	α' τύπος χυμένος-η-ο, χυμένοι-ες-α β' τύπος (αφτός φανερώνεται σε λίγα ρήματα μοναχά) χυνούμενος -η-ο, χυνούμενοι-ες-α ή χυνάμενος-η-ο, χυνάμενοι-ες-α	

44. Παροξύτονα ρήματα που παθαίνουνε συνίζηση.

Μερικά παροξύτονα ρήματα που έχουνε φωνήεντο πρίν από τήν κατάληξη παθαίνουνε συνίζηση σέ μερικά πρόσωπα τού ενεστώτα. Τέτοια είναι τά ακόλουθα:

1. Δέω

Ενικός λέω, λές, λέει

Πληθυντικός λέμε, λέτε, λέν(ε)

Έτσι κλίνονται καί τά **πλέω, στρέ(γ)ω**.

2. Κλαίω

Ενικός κλαίω, κλαίς, κλαίει

Πληθυντικός κλαίμε, κλαίτε, κλαίν(ε)

Έτσι κλίνονται καί τά **καίω, φταίω**.

3. Ακούω

Ενικός ακούω, ακούς, ακούει

Πληθυντικός ακούμε, ακούτε, ακούν(ε)

Έτσι καί τό **κρούω**.

4. Τρώ(γ)ω

Ενικός τρώ(γ)ω, τρώς, τρώει

Πληθυντικός τρώμε, τρώτε, τρών(ε)

Ο μέλλοντας τού **τρώγω** κάνει έτσι:

Ενικός θά φάω, θά φάς, θά φάει

Πληθυντικός θά φάμε, θά φάτε, θά φάν(ε)

5. Πάω

Ενικός πάω, πάς, πάει

Πληθυντικός πάμε, πάτε, πάν(ε)

Έτσι κλίνεται καί τό **φυλά(γ)ω**.

45. Μέλλοντας κι αόριστος.

1. Όσα ρήματα έχουνε πρίν από τήν κατάληξη τού ενεστώτα **μπ, π, β, φ, φτ**, κάνουν τό τελικό σύμφωνο τού ενεργητικού μέλλοντα και τού αόριστου **ψ**, και τών παθητικών **φτ**. Παραδείγματα:

<i>Ενεργ. Ενεστ.</i>	<i>Μέλλοντας</i>	<i>Αόριστος</i>	<i>Παθ. Μέλλ.</i>	<i>Παθ. Αόρ.</i>
λάμπω	θά λάμψω	έλαμψα		
κρύβω	θά κρύψω	έκρυψα	θά κρυφτώ	κρύφτηκα
πάβω	θά πάψω	έπαψα	θά παφτώ	πάφτηκα
γράφω	θά γράψω	έγραψα	θά γραφτώ	γράφτηκα
κόφτω	} θά κόψω	} έκοψα	} θά κοφτώ	} κόφτηκα
και				
κόβω				

Μερικά από αυτά έχουνε και δέφτερο τύπο τού παθητ. αόριστου, π. χ. **γράφηκα, κόπηκα, θράφηκα**.

2. Όσα ρήματα έχουνε πρίν από τήν κατάληξη τού ενεστώτα **γγ, γκ, κ, γ, χ, χτ, χν**, κάνουν τό τελικό σύμφωνο τού ενεργητικού μέλλοντα και τού αόριστου **ξ**, και τών παθητικών **χτ**. Παραδείγματα:

<i>Ενεργ. Ενεστ.</i>	<i>Μέλλοντας</i>	<i>Αόριστος</i>	<i>Παθ. Μέλλ.</i>	<i>Παθ. Αόρ.</i>
σφίγγω	θά σφίξω	έσφιξα	θά σφιχτώ	σφίχτηκα
ανοίγω	θά ανοίξω	άνοιξα	θά ανοιχτώ	ανοιχτηκα
πνίγω	θά πνίξω	έπνιξα	θά πνιχτώ	πνίχτηκα
βήγω	θά βήξω	έβηξα		
σπρώχνω	} θά σπρώξω	} έσπρωξα	} θά σπρωχτώ	} σπρώχτηκα
και				
σπρώχτω	} θά ρήξω	} έρηξα	} θά ρηχτώ	} ρήχτηκα
ρήχνω				
και				
ρήχτω				

Τό *πνίγω* έχει και παθητικούς πίο συνηθισμένους *θά πνιγώ, πνίγηκα*.

3. Όσα ρήματα έχουνε *τ, θ, ξ* και *ν* μοναχό πρίν από τήν κατάληξη τού ενεστώτα, κάνουν τό τελικό σύμφωνο τού ενεργ. μέλλοντα και τού αόριστου *σ*. Στόν παθητικό μέλλοντα κι αόριστο όσα έχουνε *τ* τούς κάνουνε μέ *χτι*, όσα έχουνε *θ*, *ξ* τούς κάνουνε μέ *σι*, κι όσα έχουνε *ν* μέ *θ*. Παραδείγματα:

<i>Ενεργ.Ενεστ.</i>	<i>Μέλλοντας</i>	<i>Αόριστος</i>	<i>Παθ. Μέλλ.</i>	<i>Παθ. Αόρ.</i>
καλοθέτω	θά καλοθέσω	καλόθεσα	θά καλοθεστώ	καλοθέτηκα
γνέθω	θά γνέσω	έγνεσα	θά γνεστώ	γνέστηκα
λούζω	θά λούσω	έλουσα	θά λουστώ	λούστηκα
χτίζω	θά χτίσω	έχτισα	θά χτιστώ	χτίστηκα
χύνω	θά χύσω	έχυσα	θά χυθώ	χύθηκα

Πολλά όμως ρήματα παραστρατίζουν από αφτόνε τόν κανόνα και κάνουν τούς ενεργητικούς μέ *ξ* και τούς παθητικούς μέ *χτι*, καθώς τούς έκαναν και στήν αρχαία γλώσσα. Τέτοια είναι τά ακόλουθα:

ταράζω, αναστενάζω, αρπάζω, διστάζω, νυστάζω, παίζω, στάζω, σφάζω, σφυρίζω, τρομάζω, τρίζω, φαντάζω, αγγίζω, βουίζω, ζουπιζω, κοιτάζω, λουφάζω, λυσσάζω, ματιάζω, πειράζω, πρήζω, ρημάζω, σκούζω, στοιδάζω, στραγγίζω, ταιριάζω, τραντάζω, τσιρίζω, τσούζω, φωνάζω, αλλάζω, βυζάνω, κ.τ.λ.

Μερικά ρήματα έχουνε και τούς δύο τύπους, π. χ.

σκαλίζω	θά σκαλίξω	θά σκαλίσω	κ.τ.λ.
ξετάζω	θά ξετάξω	θά ξετάσω	κ.τ.λ.
σκιάζω	θά σκιάξω	θά σκιάσω	κ.τ.λ.
φτάνω	θά φτάξω	θά φτάσω	κ.τ.λ.
φτιάνω	θά φτιάξω	θά φτιάσω	κ.τ.λ.

Άλλα πάλι ρήματα κάνουνε τό μέλλοντα κι αόριστο μέ **ήσω, ησα**. Τέτοια είναι τά **αμαρτάνω** (καί αμαρταίνω), **βλαστάνω** (καί βλασταίνω), **αξάνω** (καί αξαίνω).

Όσα έχουνε κατάληξη **αίνω** στόν ενεστώτα συνηθίζουνε μέλλοντα κι αόριστο μέ **άνω, ανα**, καί τούς παθητικούς μέ **αθώ, άθηκα**, γιατί έτσι τούς κάνανε καί στήν αρχαία γλώσσα.

Παραδείγματα

ζεσταίνω	θά ζεστάνω	ζέστανα	θά ζεσταθώ	ζεστάθηκα
πεθαίνω	θά πεθάνω	πέθανα		
τρελαίνω	θά τρελάνω	τρέλιανα	θά τρελαθώ	τρελάθηκα

Όμως τά ρήματα **αποσταίνω, σωπαίνω** καί **χορταίνω** ξαναγυρίζουνε στόν κανόνα μά πάντα μέ τό **α** (αντίς **αι**) π. χ.

αποσταίνω	θά αποστάσω	απόστασα
σωπαίνω	θά σωπάσω	σώπασα
χορταίνω	θά χορτάσω	χόρτασα

Τό **ανασταίνω** παίρνει **ήσω, ησα**, θά **αναστήσω**, **ανάστησα**.

Μερικά πάλι έχουνε παθητικούς τύπους μέ **ω, ηκα**, μά μέ νόημα ενεργητικό, π. χ.

ανεθαίνω	θά ανέθω (ή ανεθώ)	ανέθηκα
βγαίνω	θά έβγω (ή βγώ)	βγήκα
διαθαίνω	θά διαθώ	διάθηκα
κατεθαίνω	θά κατέθω (ή κατεθώ)	κατέθηκα
μπαίνω	θά έμπω (ή μπώ)	μπήκα

Τά ακόλουθα τούς κάνουν άνώμαλα μέ **ω, α**.

λαθαίνω	θά λάθω	έλαθα
λαχαίνω	θά λάχω	έλαχα
μαθαίνω	θά μάθω	έμαθα
παθαίνω	θά πάθω	έπαθα
τυχαίνω	θά τύχω	έτυχα
αποτυχαίνω	θά αποτύχω	απότυχα
πετυχαίνω	θά πετύχω	πέτυχα

Μερικά ρήματα μέ *αίνω* που έχουν κάποια συγγένεια μέ τά αρχαία μέ *ύνω* βαστούνε στό μέλλοντα και στόν αόριστο τό *υ* (σήμερα τό γράφουμε *η*), π. χ.

βαραίνω	θά βαρήνω	βάρηνα
κονταίνω	θά κοντήνω	κόντηνα
μακραίνω	θά μακρήνω	μάκρηνα
ακριθαίνω	θά ακριθήνω	ακρίθηνα

Τά ακόλουθα ρήματα κάνουν ανώμαλα τούς παθητικούς μέ *στ*: ακούω, ζώνω, κλάνω, κλείνω, κλώθω, κοίτουμαι, ξύνω, πιάνω, πλάθω, σβήνω, σπάνω, φτάνω, φτιάνω, φτύνω, χορταίνω.

Μερικά παροξύτονα ρήματα κάνουνε τό μέλλοντα και τόν αόριστο μέ *η* καθώς και τά οξύτονα. Τέτοια είναι τά *βόσκω*, *θά βοσκήσω*, *βόσκησα* — *θέλω*, *θά θελήσω*, *θέλησα*.

4. Όσα ρήματα έχουνε πρίν από τήν κατάληξη τού ενεστώτα *ν* μέ πρωτιτερινό *λ* ή *ρ* κάνουν τόν ενεργ. μέλλοντα μέ *ω*, τόν αόριστο μέ *α* χωρίς *ν*, και τούς παθητικούς μέ *θω*, *θηκα*, π. χ. *ψέλνω*, *θά ψάλω*, *έψαλα* — *στέλνω*, *θά στείλω*, *έστειλα* — *φέρνω*, *θά φέρω*, *έφερα* — *σέρνω*, *θά σύρω*, *έσυρα*.

Τά *γέρνω* και *παραγγέλνω* αφτής τής κατηγορίας βαστούνε τό ε στους παθητικούς, π. χ. *γέρνω, θά γείρω, έγειρα, θά γερθώ, γέρθηκα.*

Τά ακόλουθα ρήματα αλλάζουνε τό ριζικό ε σε ει στους ενεργητικούς και σε α στους παθητικούς:

δέρνω	θά δείρω	έδειρα	θά δαρθώ	δάρθηκα
σπέρνω	θά σπείρω	έσπειρα	θά σπαρθώ	σπάρθηκα
στέλνω	θά στείλω	έστειλα	θά σταλθώ	στάλθηκα

Τό *σέρνω* όμως βαστά τό υ και στά παθητικά — *θά συρθώ, σύρθηκα.*

Άλλα πάλι τό ε τό κάνουν α και στους ενεργητικούς και στους παθητικούς:

γδέρνω	θά γδάρω	έγδαρα	θά γδαρθώ	γδάρθηκα
ψέλνω	θά ψάλω	έψαλα	θά ψαλθώ	ψάλθηκα

Τό *παίρνω* είναι ανώμαλο:

παίρνω	θά πάρω	πήρα	θά παρθώ	πάρθηκα
--------	---------	------	----------	---------

Τό *φέρνω* βαστάει παντού τό ε:

φέρνω	θά φέρω	έφερα	θά φερθώ	φέρθηκα
-------	---------	-------	----------	---------

Τά *ακούω* και *κρούω* κάνουν τον παθ. αόριστο με *στ*, π. χ. *ακούστηκα.*

5. Εξόν από κείνα που σημειώσαμε παραπάνω, μερικά ρήματα έχουνε και δέφτερο τύπο τού παθ. αόριστου, π. χ.

αφίνω	(αφίστηκα)	αφίθηκα (αφέθηκα)
βρέχω	(βρέχτηκα)	βράχηκα
καταστρέφω	(καταστρέφτηκα)	καταστράφηκα
σφάζω	σφάχτηκα	(σφάγηκα)

καίω	—	κάηκα
ντρέπουμε	—	ντράπηκα
χαίρουμαι	—	χάρηκα
φαίνουμαι	—	φάνηκα

Τά λιγότερα χρήσιμα τά βάλαμε σέ παρένθεση.

6. Μερικά ρήματα δέν έχουνε προσωρινό μέλλοντα.

Τέτοια είναι τά: **κρίνω, πλύνω, ξέρω, έχω, πάσκω, τρέμω, χάσκω**, καί μερικά μέ ρω που μάς ήρθαν από λατινικές γλώσσες, π. χ. **σερβίρω, αριβάρω**. Κάποτε αψτά όμως γυρίζουν τόν ενεστώτα σέ **ίξω** καί κάνουν τότε μέλλοντα μέ **ίσω**, π. χ. **σερβιρίζω, θά σερβιρίσω**.

46. **Μετοχή παθητική**. Πολλά ρήματα παίρνουν ένα σ στήν παθητική μετοχή πρίν από τήν κατάληξη **μένος**. Τέτοια είναι:

1. Όλα όσα παίρνουνε σ στόν παθητικό μέλλοντα κι αόριστο, π. χ. **δοξασμένος, ζωσμένος, στραγγισμένος**, κ.τ.λ., καί μερικά ανάλογα καθώς τά: **ανεβασμένος, μεθησμένος, ξεθυμασμένος, πεσμένος, σκασμένος, σπασμένος, χορτασμένος**.

2. Μερικά ρήματα που έχουνε στόν ενεστώτα τελικό σύφωνο **ξ** καί κάνουν τό μέλλοντα κι αόριστο μέ **ξ**, φτιάνουν τήν παθητική μετοχή καί μέ **σ** καί χωρίς **σ**, π. χ. **λιμα(γ)μένος καί λιμασμένος, νυστα(γ)μένος καί νυστασμένος, αγγι(γ)μένος καί αγγισμένος, φτα(γ)μένος καί φτασμένος**.

Όσα ρήματα έχουνε στήν κατάληξη τού ενεστώτα **λν** ή **ρν**, αλλάζουνε τό ριζικό **ε** σέ **α** στήν παθητική μετοχή, π. χ. **δαρμένος, γδαρμένος, παρμένος, σταλμένος**. Μά τά

ακόλουθα βαστούνε τό ε' γερμένος, σερμένος, φερμένος, παραγγελμένος.

Μερικά ρήματα παροξύτονα μέ *αίνω* κάνουν τήν παθητική μετοχή μέ *ημένος* καθώς και τά οξύτονα ρήματα, π. χ.

μαθαίνω	μαθημένος
μεταλαβαίνω	μεταλαβημένος
παθαίνω	παθημένος
πετυχαίνω	πετυχημένος
διαθαίνω	διαβημένος

47. Δέφτερος τύπος παθητικής μετοχής. Ο τύπος αφτός γίνεται μέ τήν κατάληξη *ούμενος* ή *άμενος*, π. χ.

τρίβω	τριμένος	τριδάμενος
καθίζω	καθισμένος	καθιζάμενος
χηρέβω	χηρεμένος	χηρεδάμενος
γίνουμαι	γινωμένος	γενάμενος και γενούμενος

Μερικά ρήματα έχουνε μοναχά τό δέφτερο τύπο·

λέγω	λεγάμενος
στέκουμαι	στεκάμενος και στεκούμενος
κοίτουμαι	κοιτάμενος και κοιτούμενος
χαίρουμαι	χαιράμενος και χαρούμενος
μέλλεται	μελλούμενος
τρέχω	τρεχάμενος και τρεχούμενος
κάθουμαι	καθούμενος
χρειάζουμαι	χρειαζούμενος
έρχουμαι	ερχάμενος και ερχούμενος
τρέμω	τρεμάμενος

Μερικές τέτοιες μετοχές πήρανε νόημα ουσιαστικού,

π. χ. τό βρισκόμενο, τὰ πειτούμενα, τὰ βρεχάμενα, τό κρατούμενο, ο ηγούμενος.

48. *Ρηματικά επίθετα*. Μερικά ρήματα έχουνε ρηματικά επίθετα που τὰ κάνουν μέ τήν κατάληξη τός ή άτος.

Παραδείγματα

ανοιχτός

βραστός

χιτυπητός

τρεχάτος

χορτάτος

ανάβρακάτος

49. Συζυγία οξύτονη.

Μορφή ενεργητική μέ ω

Παράδειγμα χτυπώ

ΧΡΟΝΟΙ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ
Ενε- στώτας	χτυπώ, χτυπάς, χτυπά χτυπούμε, χτυπάτε, χτυπούν(ε)	χτύπα, άς χτυπά χτυπάτε, άς χτυπούν(ε)
Παρά- τατικός	χτυπούσα, χτυπούσες, χτυπούσε χτυπούσαμε, χτυπούσατε χτυπούσαν(ε)	
Μέλλοντας	θά χτυπήσω, θά χτυπήσεις θά χτυπήσει θά χτυπήσουμε, θά χτυπήσετε, θά χτυπήσουν(ε) θά χτυπώ, θά χτυπάς, θά χτυπά θά χτυπούμε, θά χτυπάτε θά χτυπούν(ε)	χτύπησε, άς χτυπήσει χτυπήστε, άς χτυπήσουν(ε)
Αόριστος	χτύπησα, χτύπησες, χτύπησε χτυπήσαμε, χτυπήσατε, χτύπησαν καί χτυπήσαν(ε)	
Παρακείμενος	έχω έχεις έχει έχουμε έχετε έχουν(ε)	χτυπήσει ή χτυπημένο έχε χτυπημένο άς έχει χτυπημένο (ή χτυπήσει) έχετε χτυπημένο ας έχουν(ε) χτυπημένο (ή χτυ- πήσει)
Υπερσυντέλικος	είχα είχες είχε είχαμε είχατε είχαν(ε)	
Μετοχή	χτυπώντας	

Γιά τήν υποταχτική, τούς ιστορικούς χρόνους τής προσταχτικής καί τούς παράγωγους χρόνους βλέπε § 40.

50. Παροξύτονοι τύποι τών οξύτωνων. Τά οξύτονα ρήματα έχουνε καί μερικούς οξύτονους τύπους που δέν είναι όμως τόσο χρήσιμοι όσο καί οι οξύτονοι. Οι δέφτεροι αφεταί τύποι παρουσιάζονται στόν ενεσιώτα μοναχά καί στόν παρατατικό. Κατ' αφετός τό χτυπάω κλίνεται έτσι:

Οριστική τού ενεσιώτα

χτυπάω	χτυπάς	χτυπάει
χτυπάμε	χτυπάτε	χτυπάν(ε)

Οριστική τού παρατατικού

χτύπα(γ)α	χτύπα(γ)ες	χτύπα(γ)ε
χτυπά(γ)αμε	χτυπά(γ)ατε	χτύπα(γ)αν καί χτυπά(γ)ανε

Προσταχτική τού ενεσιώτα

χτύπαε	άς χτυπάει
χτυπάτε	άς χτυπάν(ε)

51. Άλλος οξύτονος τύπος. Μερικά ρήματα οξύτονα έχουνε κι άλλο ένα τύπο — οξύτονο κι αφετό — στόν ενεσιώτα, καί κλίνονται έτσι μέ ει αντίς α:

Οριστική

μιλώ	μιλείς	μιλεί
μιλούμε	μιλείτε	μιλούν(ε)

Προσταχτική

μίλιε	άς	μιλεί
μιλείτε	άς	μιλούν(ε)

Κλίνονται όμως και κατά τούς άλλους δύο τρόπους μέ α, π.χ.

	μιλώ	μιλάς	μιλά
	μιλούμε	μιλάτε	μιλούν(ε)
και	μιλάω	μιλάς	μιλάει
	μιλάμε	μιλάτε	μιλάν(ε)

Τέτοια ρήματα είναι τά ακόλουθα:

αγαναχτώ, ανθώ, αναδρώ, αναλώ, αργώ, ζητώ, ζώ,
θαρρώ, θωρώ, καρτερώ, κελαιδώνω, κλειώ, κρατώ, λαλώ,
λησμονώ, μασώ, μιλώ, μπορώ, ξυώ, παρακαλώ, παρηγορώ,
πατώ, πονώ, σδώνω, στιώνω, τυραννώνω, φερώνω, φρονώνω, φτύνω, χωρώνω.

52. Μορφή παθητική μέ μαι (ιούμαι).

Παράδειγμα χτυπιούμαι

ΧΡΟΝΟΙ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ
Ενε- στώτας	χτυπιούμαι ή χτυπιέμαι χτυπιέσαι, χτυπιέται χτυπιούμαστε, χτυπιέστε χτυπιούνται	[χτυπιού]*, άς χτυπιέται χτυπιέστε, άς χτυπιούνται
Παρα- τατικός	χτυπιούμουν(α), χτυπιούσουν(α) χτυπιούνταν ή χτυπιόταν(ε) χτυπιούμασταν, χτυπιούσασταν χτυπιόνταν(ε)	
Μέλλοντας	θά χτυπηθώ, θά χτυπηθείς θά χτυπηθεί θά χτυπηθούμε, θά χτυπηθείτε θά χτυπηθούν(ε)	χτυπήσου, άς χτυπηθεί χτυπηθείτε, άς χτυπηθούν(ε)
	θά χτυπιούμαι, ή χτυπιέμαι θά χτυπιέσαι, θά χτυπιέται θά χτυπιούμαστε, θά χτυπιέστε θά χτυπιούνται	
Αόριστος	χτυπήθηκα, χτυπήθηκες χτυπήθηκε χτυπηθήκαμε, χτυπηθήκατε χτυπήθηκαν και χτυπηθήκανε	
Παρακείμενος	έχω έχεις κ.τ.λ. } χτυπηθεί ή είμαι είσαι κ.τ.λ. } χτυπημένος	άς είσαι ή νά είσαι κ.τ.λ. χτυπημένος -η -ο άς είστε ή νά είστε κ.τ.λ. χτυπημένοι -ες -α
Υπερσυντέ- λιος	είχα είχες κ.τ.λ. } χτυπηθεί ή είμουν(ε) είσουν(ε) κ.τ.λ. } χτυπημένος	
Μετοχή παθητ.	Τύπος α' χτυπημένος -η-ο	
	Τύπος β' χτυπιούμενος -η-ο	

* Άχρηστος τύπος.

53. **Ρήματα μέ ούμαι (άμαι).** Μερικά αποθετικά ρήματα δέν παίρνουν τήν κατάληξη **ιούμαι** μά τήν κατάληξη **ούμαι** (χωρίς **ι**) ή **άμαι**. Τέτοια ρήματα είναι τά ακόλουθα μοναχά: **κοιμούμαι, θυμούμαι, λυπούμαι, μιμούμαι, φοβούμαι.**

Παράδειγμα

κοιμούμαι καί κοιμάμαι, κοιμάσαι, κοιμάται
κοιμούμαστε καί κοιμάμαστε, κοιμάστε, κοιμούνται καί κοιμάνται.

54. **Μέλλοντας κι αόριστος.** Τά οξυτόνα ρήματα συνηθίζουνε νά έχουνε η στήν παραλήγουσα τού μέλλοντα καί τού αόριστου.

Μερικά όμως είναι ανώμαλα καί κάνουνε αφτούς τούς χρόνους:

α) μέ **α** αντίς **η**, π. χ. **βαστώ** — **θά βαστάξω** — **βάσταξα, γελώ** — **θά γελάσω** — **γέλασα, γερνώ, διψώ, κερνώ, κοιτώ, ξερνώ, ξεχνώ, πεινώ, περνώ, πετώ, σκολνώ, τηρώ, χαλνώ.**

β) μέ **ε** αντίς **η**, π. χ. **βαρώ** — **θά βαρέσω** — **βάρεσα, καλνώ, καταφρονώ, μπορώ, παίνω, παρακαλώ, πονώ, συχωρνώ, φορώ, χωρώ, καί τά σύθετα τού αιρώ.**

Τό **απολνώ** έχει αόριστο **απόλυσα.**

Οι παθητικοί μέλλοντας κι αόριστος τών οξυτόνων φυλάνε τό ριζικό φωνήεντο τών ενεργητικών, π. χ. **θά χτυπηθώ** — **χτυπήθηκα, θά γελαστώ** — **γελάστηκα, κ.τ.λ.**

Οι ενεργητικοί μέλλοντας κι αόριστος έχουνε τελικό σύφωνο τό **σ**, π. χ. **θά χτυπήσω**, μά μερικά έχουνε αντίς **ξ** στους ενεργητικούς καί **χι** στους παθητικούς, π. χ. **βαστώ, κοιτώ, πετώ, τηρώ, τραβώ, κ.τ.λ.**

Μερικά έχουνε διπλούς τύπους στό μέλλοντα καί τόν αόριστο· τέτοια είναι τά ακόλουθα· βουτώ, ζουλώ, πηδώ, ρουφώ, σκουντώ, φυσώ, κρατώ, σφαλνώ, π. χ. θά βουτήσω ή θά βουτήξω, σκούντησα ή σκούντηξα.

Μερικά ρήματα κάνουνε τούς παθητικούς μέ στώ καί στήκα. Τέτοια είναι τά· αρνιούμαι, αψηφώ, γελώ, καλνώ, διψώ, καφκιούμαι, κερνώ, κλωσώ, κλωτσώ, κουτσουλώ, κρεμνώ, ξεχνώ, ξεφτώ, παρακαλώ, περνώ, σκολνώ, σκορπώ, σφαλνώ, συμπαθώ, τραγουδώ, χαλνώ, κλειώ, ξυώ, σβώ, σειώ, φτώ, κι άλλα, π. χ.

γελώ	θά γελαστώ	γελάστηκα
ξεχνώ	θά ξεχαστώ	ξεχάστηκα
ξυώ	θά ξυστώ	ξύστηκα

55. *Μετοχές.* Τά οξύτονα ρήματα που έχουνε σ στους παθητικούς μέλλοντα κι αόριστο, τό φυλάνε καί στήν παθητική μετοχή, π. χ. γελώ — γελάστηκα — γελασμένος.

Μερικά οξύτονα ρήματα έχουνε δέφτερο τύπο παθητικής μετοχής μέ ούμενος ή άμενος, π. χ. λαλώ, λαλούμενος· πετώ, πετούμενος καί πετάμενος.

56. *Ρηματικά επίθετα.* Τά οξύτονα ρήματα έχουνε ρηματικά επίθετα μέ τός (όχι μέ άτος) που γίνονται από τόν τύπο τού παθητικού αόριστου, π. χ.

πατήθηκα	πατητός
γελάστηκα	γελαστός
χιτυπήθηκα	χιτυπητός

57. *Τά πιό συνηθισμένα ανώμαλα ρήματα.*

1. **Ανεβαίνω**, παρατ. ανέβαινα, μέλ. θά ανέβω και θά ανεβώ, αόρ. ανέβηκα, παρακ. έχω ανέβει και ανεβεί, υπερ. είχα ανέβει και ανεβεί. Προσταχ. εν. ανέβαινε, αόρ. ανέβα, ανεβείτε και ανεβάτε. Μετ. ανεβαίνοντας.

Δέν έχει χρήσιμη παθητική μορφή.

Έτσι κλίνονται και τά **κατεβαίνω, διαβαίνω, βγαίνω, παραβγαίνω.**

2. **Αρέσω**, παρατ. άρεζα, αόρ. άρεσα.

3. **Αφίνω**, παρατ. άφίνα, μέλ. θά αφήσω (ή θά αφίσω), αόρ. άφησα (ή άφισα), άφηκα κι αφήκα, παρακ. έχω αφήσει (ή αφίσει), κ.τ.λ. Προστ. εν. άφινε, αόρ. άφησε, άσε κι άς, αφήστε, αφήτε κι άστε. Παθ. αφίνουμαι, παρ. αφίνουμουν, μέλ. θά αφηθώ ή αφεθώ, αόρ. αφήθηκα ή αφέθηκα, παρακ. έχω αφηθεί, μετοχ. αφίνοντας, αφισμένος.

4. **Βάζω** και **βάνω**, παρατ. έβαζα και έβανα, μέλ. θά βάλω, αόρ. έβαλα, παρακ. έχω βάλει, κ.τ.λ. Προσταχ. εν. βάζε και βάνε, αόρ. βάλε, βάλτε. Μετ. βάζοντας και βάνοντας. Παθητ. βάζουμαι και βάνουμαι, παρατ. βάζουμουν και βάνουμουν, μέλ. θά βαλθώ, αόρ. βάλθηκα, προστ. εν. βάζου και βάνου, αόρ. βάλσου, μετ. βαλμένος.

Έτσι και τό **βγάζω** και **βγάνω.**

5. **Βγαίνω**, δές **ανεβαίνω.**

6. **Βλέπω**, παρατ. έβλεπα, μέλ. θά δώ, αόρ. είδα, παρακ. έχω δει, κ.τ.λ. Προστ. εν. βλέπε, αόρ. δές, μετ. βλέποντας. Παθητ. εν. βλέπουμε, παρατ. βλέπουμεν και βλέπόμενα, μέλ. θά ιδωθώ, αόρ. ιδώθηκα.

7. **Βρίσκω**, παρατ. έδρισκα, μέλ. θά βρώ, αόρ. ήβρα και βρήκα, παρακ. έχω βρεί, κ.τ.λ. Προστ. εν. βρίσκε, αόρ. έβρε και βρέ(ς), βρέτε και βρήτε, μετοχ. βρίσκοντας. Παθητ. εν.

βρίσκουμαι, παρατ. βρίσκουμουν, μέλ. θά βρεθῶ, αόρ. βρέθηκα, κ.τ.λ. Προστ. εν. βρίσκου, αόρ. βρέσου, μετ. βρεμένος.

8. **Γδέρνω**, δέξ ψέλνω.

9. **Γέρονω**, παρ. έγερνα, μέλ. θά γείρω, αόρ. έγειρα, κ.τ.λ. Παθ. μετ. γερμένος και γειρμένος.

10. **Γίνουμαι** και γένουμαι, παρατ. γίνουμουν (ή γινόμουν) και γένουμουν, μέλ. θά γίνω και θά γενώ, αόρ. έγινα και γίνηκα ή γένηκα, παρακ. έχω γίνει, κ.τ.λ. Προσταχ. εν. γίνου, αόρ. γίνε. Παθητ. μετ. γινωμένος και γενωμένος.

11. **Δέρνω**, παρατ. έδερνα, μέλ. θά δείρω, αόρ. έδειρα, κ.τ.λ. Παθ. μέλ. θά δαρθῶ, αόρ. δάρθηκα, κ.τ.λ. Προστ. εν. δέρνου, αόρ. δάρσου, μετ. δαρμένος.

Έτσι κλίνονται και τά ρήματα **σπέρνω** και **στέλνω**.

12. **Διαβαίνω**, δέξ ανεβαίνω.

13. **Δίνω**, παρατ. έδινα, μέλ. θά δώσω και θά δώκω, αόρ. έδωσα και έδωκα, κ.τ.λ. Προσταχ. εν. δίνε, αόρ. δώσε και δώ(ς), μετ. δίνοντας. Παθητ. εν. δίνουμαι, μέλ. θά δοθῶ, αόρ. δόθηκα, κ.τ.λ. Προστ. εν. δίνου, αόρ. δώσου, μετ. δομένος και δοσμένος.

14. **Έρχουμαι**, παρατ. έρχουμουν (ή ερχόμουν), μέλ. θά έρθω και θά ερθῶ, αόρ. ήρθα, παρακ. έχω έρθει, κ.τ.λ. Προστ. εν. έρχου, αόρ. έλα, ελάτε. Μετοχ. εν. έρχοντας, παθ. ερχάμενος και ερχούμενος.

15. **Ζώ**, παρατ. ζούσα, μέλ. θά ζήσω, αόρ. έζησα, κ.τ.λ. Προστ. εν. ζάε, αόρ. ζήσε, κ.τ.λ.

16. **Θαρρώ**, παρατ. θαρρούσα, μέλ. θά θαρρέψω, κ.τ.λ. Προστ. εν. θάρριε, αόρ. θάρρεψε. Μετ. θαρρώντας.

17. **Θέλω**, παρατ. ήθελα, μέλ. θά θελήσω, αόρ. θέλησα, κ.τ.λ. Προστ. εν. θέλε, αόρ. θέλησε, κ.τ.λ.

18. **Κάθουμαι**, μέλ. θά καθίσω, αόρ. κάθισα, κ.τ.λ.

Προστ. εν. κάθου, αόρ. κάθισε (καί κάτσε), μετ. κάθοντας.
 Παθ. μετ. καθούμενος.

19. **Καί(γ)ω**, παρατ. έκαι(γ)α, μέλ. θά κάψω, αόρ. έκαψα, παρακ. έχω κάψει, κ.τ.λ. Παθ. εν. καί(γ)ουμαι, μέλ. θά καώ, αόρ. κάηκα, κ.τ.λ., μετ. καημένος καί καμένος.

20. **Κάνω**, αόρ. έκανα ή έκαμα. Παθ. μετ. καμωμένος.

21. **Καταλαβαίνω**, αόρ. κατάλαβα.

22. **Κατεβαίνω**, δές ανεβαίνω.

23. **Κλαί(γ)ω**, παρατ. έκλαι(γ)α, μέλ. θά κλάψω, αόρ. έκλαψα, κ.τ.λ. Προστ. εν. κλαίγε, αόρ. κλάψε, μετ. κλαί(γ)οντας. Παθ. εν. κλαί(γ)ουμαι, μέλ. θά κλαφτώ, αόρ. κλάφτηκα, παρακ. έχω κλαφτεί, μετ. κλαμένος.

24. **Δαβαίνω**, μέλ. θά λάδω, αόρ. έλαδα (βλέπε μαθαίνω).

25. **Δαχαίνω**, μέλ. θά λάχω, αόρ. έλαχα (βλέπε μαθαίνω).

26. **Κοίτουμαι**, μέλ. θά κοιταστώ, αόρ. κοιτάστηκα, μετ. κοιτάμενος καί κοιτούμενος.

27. **Δέ(γ)ω**, αόρ. έλεγα, μέλ. θά πώ, αόρ. είπα, παρακ. έχω πεί, κ.τ.λ. Προστ. εν. λέγε, αόρ. πές, μετ. λέγοντας. Παθ. λέγουμαι, μέλ. θά ειπωθώ (καί θά λεχτώ), αόρ. ειπώθηκα (καί λέχτηκα), κ.τ.λ., μετοχ. λεγόμενος ή ειπωμένος.

28. **Μαθαίνω**, μέλ. θά μάθω, αόρ. έμαθα, παρακ. έχω μάθει, κ.τ.λ. Παθητ. εν. μαθαίνουμαι, παρατ. μαθαίνουμουν, κι όχι άλλο. Μετ. μαθημένος.

Έτσι κλίνονται καί τά **λαβαίνω, λαχαίνω, παθαίνω.**

29. **Μεθώ**, αόρ. μέθησα. Δέν έχει παθητικό εξόν τή μετοχή — μεθησμένος.

30. **Μένω**, παρατ. έμενα, μέλ. θά μείνω, αόρ. έμεινα, παρακ. έχω μείνει, κ.τ.λ. Προστ. εν. μένε, αόρ. μείνε, μετ. μένοντας.

31. **Μπαίνω**, μέλ. θά μπώ, αόρ. μπήκα, παρακ. έχω μπεί. Προστ. εν. μπαίνε, αόρ. έμπα, μετ. μπαίνοντας.
Έτσι κλίνεται και τό βγαίνω.
32. **Ξέρω**, μέλ. θά ξέρω, αόρ. ήξερα. Δέν έχει προσωρινό μέλλοντα ούτε μορφή παθητικής.
33. **Παθαίνω**, δές μαθαίνω.
34. **Παίρνω**, μέλ. θά πάρω, αόρ. πήρα, κ.τ.λ. Προστ. εν. παίρνε, αόρ. πάρε, πάρτε, μετ. παίρνοντας. Παθητ. εν. παίρνομαι, μέλ. θά παρθώ, αόρ. πάρθηκα, κ.τ.λ., μετοχ. παρμένος.
35. **Πεθαίνω**, μέλ. θά πεθάνω, αόρ. πέθανα. Δέν έχει παθητικό εξόν τή μετοχή — πεθαμένος.
36. **Πέφτω**, μέλ. θά πέσω, αόρ. έπεσα. Δέν έχει παθητικό εξόν τή μετοχή — πεσμένος.
37. **Πηγαίνω** και πά(γ)ω, παρατ. πήγαίνα, μέλ. προσωρ. θά πά(γ)ω, μέλ. ξακολ. θά πηγαίνω, αόρ. πήγα, παρακ. έχω πάει, κ.τ.λ. Προστ. εν. κι αόρ. πήγαίνε. Μετ. ενεργ. πηγαίνοντας, παθ. πηγαίμενος.
38. **Πίνω**, μέλ. θά πιώ, αόρ. ήπια, προστ. πιέ(ς), πιέτε. Μετ. παθ. πιωμένος.
39. **Πλένω** (ή πλύνω), μέλ. θά πλύνω, αόρ. έπλυνα, παθ. αόρ. πλύθηκα.
40. **Στέκω** ή στέκουμαι, παρατ. έστεκα ή στέκουμουν, μέλ. θά σταθώ, αόρ. στάθηκα, παρακ. έχω σταθεί, κ.τ.λ. Προστ. εν. στέκου, αόρ. στάσου και στέκα, μετοχ. εν. στέκοντας, παθητ. στεκόμενος και στεκούμενος.
41. **Τρέμω**, παρατ. έτρεμα, μέλ. θά τρέμω, αόρ. έτρεμα. Δέν έχει παρακείμενο.
42. **Τρώ(γ)ω**, παρατ. έτρωγα, μέλ. θά φά(γ)ω, αόρ. έφαγα, παρακ. έχω φάει, κ.τ.λ. Προστ. εν. τρώ(γ)ε, αόρ.

φά(γ)ε, μετ. τρώγοντας. Παθητ. εν. τρώγουμεναι, παρατ. τρώγουμουν, μέλ. θά φαγωθῶ, αόρ. φαγώθηκα, παρακ. έχω φαγωθεί, κ.τ.λ. Παθ. μετ. φαγωμένος (από τό φαγώνουμαι).

43. **Φαίνομαι**, αόρ. φάνηκα.

44. **Φέβγω**, παρατ. έφεβγα, μέλ. θά φύγιω, αόρ. έφυγα, κ.τ.λ. Προστ. εν. φέβγε, αόρ. φύγε και φέβγα, μετοχ. εν. φέβγοντας.

45. **Χαίρουμαι**, μέλ. θά χαρώ, αόρ. χάρηκα, παρακ. έχω χαρεί, κ.τ.λ. Προστ. εν. χαίρου, αόρ. χάρου. Μετ. εν. χαίροντας, παθ. χαρούμενος και χαιράμενος.

46. **Ψέλνω**, μέλ. θά ψάλω, αόρ. έψαλα, παρακ. έχω ψάλει, κ.τ.λ. Προστ. ψέλνε, αόρ. ψάλε, μετοχ. ψέλνοντας. Παθητ. εν. ψέλνουμαι, παρατ. ψέλνουμουν, μέλ. θά ψαλθῶ, αόρ. ψάλθηκα, κ.τ.λ. Προστ. εν. ψέλνου, αόρ. ψάλσου, μετ. ψαλμένος.

Έτσι κλίνεται και τό γδέρω.

Γ' ΑΚΛΙΤΑ

58. *Πρόθεσες.* Οι πρόθεσες φανερώνουν τόν τόπο, τόν τρόπο, τήν αιτία, κ.τ.λ. που ανταμώνονται δυό άλλες λέξεις.

Στή δημοτική πάνε όλες μέ τήν αιτιατική μοναχά.

Έχουμε τίς ακόλουθες πρόθεσες: σέ, πρός, γιά, κατά, παρά, αντί(ς), από, μέ, ως, χωρίς, δίχως, πρί(ν), προτού, εξόν, ξανά.

59. *Επιρήματα.* Τά επιρήματα διορίζουνε άλλες λέξεις (καί μάλιστα τό ρήμα) κατά τρόπο, τόπο, καιρό καί ποσό.

Έχουμε τά ακόλουθα επιρήματα:

1) *Τοπικά* — εδώ, εκεί, αφτού, αλλού, αλλούθε, παντού, παντούθε, πού; πούθε; όπου, πούπετα, πουθενά, (ο)μπρός, μπροστά, πίσω, δεξιά, αριστερά, ξερβά, γύρο, τριγύρο, ολόγυρα, ολοτρόγυρα, περιγυρα, συναμεταξύ, ανάμεσα, αντίκρυ, αγνάντια, απέναντι, πέρα, σιμά, κοντά, μακριά, αλάργα, (α)πάνω, κάτω, μέσα, όξω, καταγής, χάμω, δίπλα, χώρια, κ.τ.λ.

2) *Χρονικά* — τώρα, ύστερα, πάντα, πάντοτε(ς), άλλοτε(ς), πότε; κάποτε(ς), ποτέ(ς), τότε(ς), πάλι, πιά, σήμερα, άβριο, μεθάβριο, (ε)χτές, προχτές, απόψε, ολημερίς, ολονυχτίς, μονομερίς, μονονυχτίς, αποβραδής, αποσπερίς, πέρσι, πρόπερσι, φέτο, τού χρόνου, νωρίς, αργά, πρώτα, έπειτα, κατόπι, τέλος, σύνωρα, σύγκαιρα, μόλις, αμέσως, ακόμα, πάρωρα, ολοένα, αποβδόμαδα, γρήγορα, έπειτα, πρωί, βράδυ, κ.τ.λ.

3) *Ποσοτικά* — πόσο; τόσο, όσο, πολύ, λίγο, παραπολύ, καθόλου, διόλου, ολότελα, τίποτες, τίποτα, περίπου, πανωκάτω, σκεδόν, πιά, περισσότερο, κ.τ.λ.

4) Τροπικά — πώς; έτσι, κάπως, αλλιώς, όπως, μαζί, μονομιάς, αγάλια αγάλια, σιγά, μεμιάς, αλήθεια, μόνο, μονάχα (και μοναχά), τού κάκου, άξαφνα, ξέχωρα, ανήμερα, νηστικάτα, κλεφτάτα, κάλλια, τζάμπα, στανικά, επίτηδες, πιλάλα, κ.τ.λ.

Πολλά επιρήματα γίνονται από τά επίθετα κι ουσιαστικά κατά τόν τύπο τής πληθυντικής αιτιατικής τού ουδέτερου, π. χ. μπρούμυτα, ανάσκελα, στραβά, φανερά, λοξά, ξώπετσα, κ.τ.λ.

Μαζί μέ τά επιρήματα καταστιχώνουν και τά ακόλουθα λόγια:

- 1) βεβαιωτικά — ναι, μάλιστα, βέβαια, δά, μαθές, αμέ, σίγουρα, κ.τ.λ.
- 2) ρωτηματικά — μήπως; μπάς και; κ.τ.λ.
- 3) εφκητικά — είθε, άμποτε(ς), μακάρι, κ.τ.λ.
- 4) αρνητικά — όχι, δέ(ν), άμ δέ, κ.τ.λ.
- 5) εμποδιστικά — μή(ν), μήν τυχό και, κ.τ.λ.
- 6) εναντιωματικά — ωστόσο, αγκαλά, κ.τ.λ.
- 7) ορκωτικά — μά, κ.τ.λ.
- 8) ξηγηματικά — δηλαδή, παναπεί, κ.τ.λ.
- 9) απεικαστικά — άραγε(ς), ίσως, τάχα, τάχατες, κ.τ.λ.
- 10) δειχτικά — νά, όρσε, ορίστε, ιδού, κ.τ.λ.
- 11) λιγοστερτικά — κάν(ε), τουλάχιστο, κ.τ.λ.
- 12) προσθετικά — κιόλας, κ.τ.λ.

60. Σύνδεσμοι. Σύνδεσμοι λέγονται οι λέξεις που δένουνε μαζί δυό άλλες λέξεις, φράσεις ή πρότασες.

Τέτοιοι είναι οι ακόλουθοι:

- 1) ομοδετικοί — και, ούτε, μήτε, ουδέ, μηδέ.
- 2) ξεχωριστικοί — ή (για), είτε, θές.

- 3) αντιθετικοί — *μά, όμως, αν και, αμέ, αμή, ειδημή.*
- 4) τροπικοί — *καθώς, όπως, σά(ν), σάμπως.*
- 5) συμπερασματικοί — *λοιπόν, το λοιπόν, παναπει, δά, ώστε.*
- 6) χρονικοί — *ότα(ν), σά(ν), αφού, ενώ, άμα, όποτε, καθώς.*
- 7) αιτιολογικοί — *επειδή(ς), γιατί, γιατί; τί.*
- 8) τελικοί — *νά, για νά.*
- 9) ειδικοί — *πως, και, ότι, που.*
- 10) υποθετικοί — *άν, σά(ν), νά, σάματι(ς).*
- 11) μελλοντικοί — *θά, θενά.*
- 12) προσταχτικοί — *άς, νά, άς πά.*

61. Επιφωνήματα. Επιφωνήματα λέμε κάτι λέξεις που ξεφωνίζουμε για νά δείξουμε λύπη, χαρά, θαυμασμό, απορία, φόβο, κ.τ.λ.

Τέτοια είναι τά ακόλουθα:

- 1) θαυμαστικά — *ώ! μπά! μπρέ! πωπώ! Θέμου!*
- 2) λυπητικά — *άχ! βάχ! ώ! ωιμέ! αλί! αλίμονο! κρίμα! ηβοί! ωχονούς! φτού!*
- 3) απορητικά — *ά! βρέ! ώ! διάολε!*
- 4) στενοχωρητικά — *ούφ! έ! σκασμός!*
- 5) περιπαιχτικά — *γιούχα!*
- 6) καλεστικά — *έ! ώ! μωρέ(ς), μπρέ, βρέ!*
- 7) γελαστικά — *χαχά!*
- 8) παινετικά — *γειά σου! μπράβο! ζήτω!*
- 9) διωχτικά — *όξω! βάρδα!*
- 10) παρακινήτικά — *μπρός! έλα! άντε, άμε, ντέ!, καρδιά! κουράγιο! προσοχή! σί(γ)α! χά! χούι!*

11) εφκητικά — καλημέρα, καλησπέρα, καληώρα, καληνύχτα, καλώς όρισες, καλώς τονα, ώρα καλή, καλώς τά δέχτηκες, καλώς σάς ήβραμε, στό καλό, πρίμα, εβίβα, εφκαριστιώ, σπολλάτι, χρόνια πολλά, κι από χρόνου, νά ζήσεις, σχωρεμένα, ζωή σέ λόγου σου, περαστικά, κ.τ.λ.

Οι κατηγορίες 8, 9, 10 και 11 δέν είναι καθαυτό επιφωνήματα μά λέξεις και φράσεις που πήραν τέτοια σημασία.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ

62. Γενικά. Η δημοτική γλώσσα έχει πολλές κατάληξες που συναρμόζονται στο τέλος τής ρίζας και φανερώνουν έτσι ένα καινούριο της νόημα: π. χ. από τή ρίζα *στραβ* — τού *στραβός* γίνονται τά παράγωγα *στραβομάρα, στραβούλιακας, στραβωτής, στράβωμα, στραβωμός, στράβισμα* κ.τ.λ., όπου οι διάφορες κατάληξες παρουσιάζουν τό νόημα τής ρίζας μέ καινούρια ειδική μορφή.

Θά αραδιάσουμε τίς πιά χρήσιμες κατάληξες που απαντιούνται στή δημοτική και θά βάλουμε χωριστά όσες χρησιμέθουνε για νά φτιάσουν ουσιαστικά κι όσες ταιριάζουνε στά επίθετα, στά ρήματα ή επιρήματα.

Δέ σημειώνουμε χωριστά τήν κατάληξη τού θηλυκού άμα γίνεται κανονικά από τήν κατάληξη τού αρσενικού.

63. Ουσιαστικά. Στά ουσιαστικά καταλογίζουμε τίς ακόλουθες κατάληξες:

1. <i>α</i>	νύχτα, πλάκα, χήνα, νύστα.
2. <i>άδα</i>	αγριάδα, λιγνάδα, ξυνάδα, αγελάδα, φρεγάδα, σαπουνάδα.
3. <i>άδι</i>	γλυκάδι, πετράδι, κουνάδι, πηγάδι, χάδι, σκοτάδι.
4. <i>άδος</i>	σκαρτάδος, Μανολάδα, στουφάδο.
5. <i>άινα</i>	γιάτραινα, λύκαινα, Τρύφαινα, Κώσταινα.
6. <i>ακας</i>	μεθύστακας, βουρκόλακας, βάθρακας.

7. άκης	πατεράκης, Κωστάκης.
8. άκι	φαρμάκι, δρομάκι, νεράκι, γεράκι, ρουπάκι.
9. άκιας	δασκαλάκιας, ξεβξεκιάκιας.
10. άκος	γεροντάκος, παπουλάκος, γιαγιάκα.
11. άλα	φεβγάλα, κρεμάλα, κουφέλα, ψιχάλα.
12. αλάς	κρεμανταλάς.
13. άνος	κατσουλιάνος, πελεκάνος.
14. άρα	κουκουνάρα, τρομάρα, δεκάρα.
15. αράς, θ. αρού	κοιλαράς, υπναράς, μυταρού.
16. άρης	βαρκάρης, φουρνάρης, ζουλιάρης, μπροστάρης, πεισματάρης.
17. άρι	πατάρι, αγκωνάρι, αρμάρι, δοξάρι, θυμάρι, φανάρι.
18. αριά	κλωσσαριά, ζυγαριά, περαταριά, λυγαριά, απλωταριά, κεφαλαριά, διπλαριά, δεκαριά.
19. αριό	καμπαναριό, καρβουναριό, πλυσταριό, σκουπιδαριό.
20. άρος	μούλαρος, ποδάρα, σπίταρος, σπιτάρα.
21. ας	αιθέρας, δαίμονας, μάγερας.
22. άς, θ. ού	αιμαξάς, ψωμάς, βρακάς, μαγουλάς, πασπατάς, αρακάς, χαλκάς.
23. ας	κεφάλας, ψαλίδας.
24. άτα	δραγάτα, ντομάτα, κανάτα.
25. άτης	αγωγιάτης, δραγάτης.
26. άτορας	νοικάτορας, συμβουλάτορας, αφτοκράτορας.
27. άτσα	παλιάτσα, μπεκάτσα, μπουνάτσα.
28. άφι	ξουράφι, χρυσάφι, πιλάφι, συνάφι.

29. βόλι αραξοβόλι, τυροβόλι.
 30. εια (εία) αλήθεια, συνήθεια, συγγένεια, δυναστεία, πολιτεία.
 31. είο (ιό) ταμείο, κουρείο, μακελιό, σκολιό.
 32. έλα βαρέλα, σαρδέλα, φουστανέλα.
 33. έλι αμπέλι, παιδαρέλι, μπιζέλι, κουνέλι.
 34. έλο βιδέλο, καπέλο, μαστέλο.
 35. ές (ες) καφές, φιδές, κουτεντές, λουφές, κόντες.
 36. έτα βιολέτα, φέτα, φουρκέτα.
 37. έτο κασκέτο, κουφέτο, μπουκέτο.
 38. έσα κοντέσα, μπαρονέσα, πριγκηπέσα.
 39. η σκόνη, άκρη, πλώρη.
 40. ή καταροή, παραμονή, προκοπή.
 41. ής συγγενής, εθγενής.
 42. ητό βογγητό, ρουχαλητό, ξεφωνητό.
 43. θέμι κοριτσοθέμι, γυναικοθέμι.
 44. θρα (ήθρα) κολυμπήθρα, λαμπυρήθρα, ξυνήθρα, σιταρήθρα, μυζήθρα.
 45. ι (ιό) ασκί, μελίσι, συμπεθεριό, καρτέρι, εικονοστάσι.
 46. ιά (ία) απονιά, λιγοθυμιά, λαλιά, ιστορία, ομιλία, αρχοντιά, αποκριά, καπνιά, γενιά, μουσταλεβριά, ακρογιαλιά, αναβροχιά, αρχιχρονιά, βλογιά, δουλιά.
 47. ια περηφάνια, φτώχια, καταφρόνια, φώκια.
 48. ία γαλαντομία, κοκεταρία, φασαρία, κουμανταρία, μπατανία, σκαμπαβία, ταπετσαρία.
 49. ιάς, θ. ισα βασιλιάς, βασίλισσα, φονιάς, χαλκιάς.

50. *ίδα* βρονταλίδα, νυχτερίδα, ακρίδα, λαμπυρίδα, αγουρίδα, κολλητσίδα, τσιμπίδα, κουκίδα, ελπίδα.
51. *ιδι* βαρίδι, γλωσσίδι, φαλίδι, βρισίδι, σκουπίδι.
52. *ιέρης (ιέρος)* καμαριέρης, τιμονιέρης, αλατιέρα, κουνουπιέρα.
53. *ικί* περδίκι, ραδίκι, μπρίκι, καΐκι.
54. *ικια* βρεθίκια, μπατίκια, συχαρίκια.
55. *ίκος* Μιμίκος, Διλίκα, μαγουλίκα, φίκος.
56. *ίλα* ξεραΐλα, σαπίλα, ξυνίλα, ψαρίλα.
57. *ίλι* μαντίλι, φυτίλι.
58. *ίμι* ψοφίμι, αγρίμι, αποριξίμι.
59. *ίνα* καρδερίνα, κουρτίνα, καρίνα, λαγίνα.
60. *ίνι* καναρίνι, κοφίνι, ποντίνι.
61. *ιό (ό)* Λενιό, Αργυρό, κοκκίνο, μακρομάλλο.
62. *ίρι* πεσκίρι, μπακίρι, τεπεσίρι.
63. *ίσι* μελίσι, κυπαρίσι, αλισθερίσι.
64. *ιστής, θ. ίστρα (ιστού)* ακονιστής, θεριστής, τραγουδιστής.
65. *ίτα* τηγανίτα, σαΐτα, σοφίτα.
66. *ίτης* αποσπερίτης, πεταλίτης, σαπίτης, μακαρίτης, ερημοσπίτης, ξωμερίτης.
67. *ίτσα* γκλίτσα, γατίτσα, καρφίτσα, πατερίτσα.
68. *ίτσι* κορίτσι.
69. *κόπος* στρατοκόπος, χαροκόπος, λαμνοκόπος.
70. *λής* μερακλής, παραλής, θεριακλής.
71. *λίκι* τσιφλίκι, χαρτζιλίκι, χαμαλίκι, δασκαλίκι, νταϊλίκι.

72. **λόγος** συκολόγος, σκουπιδολόγος, σταχτολόγος, γυρολόγος.
73. **λόϊ (λόγι)** ρολόϊ, μελισσολόϊ, αναλόγι, αρχοντολόγι, συγγενολόγι.
74. **μάνι** ρουχομάνι.
75. **μάρα** στραβομάρα, κομάρα, κουφαμάρα.
76. **μός (μα)** λογισμός, φαγωμός, ερχομός, σώμα, ρήμα, πριόνισμα, στράδωμα, μάζεμα.
77. **οια** έννοια, έβνοια, διάροια.
78. **ονι** χελιδόνι, πεπόνι, κοτρόνι, παγόνι, ζακόνι.
79. **ος (ός)** βούρκος, γέρος, ξιφίός, αντίλαλος, κλώτσος.
80. **ος** πλάτος, κόστος, βρόντος.
81. **ος, θ. α** κέφαλος, κεφάλα, κάνατος, κανάτα.
82. **οσύνη** καλοσύνη, ψαρσύνη, αντρισύνη.
83. **ού** αλεπού, μαϊμού, χειλού.
84. **ούδα** αρκούδα, πεταλούδα, πλεξούδα.
85. **ουδάκι** γιατρουδάκι, χωριουδάκι, λαγουδάκι.
86. **ούδι** αγγελούδι, γλιγουδι, χνούδι, ξεπεταρούδι.
87. **ούδια** καλημερούδια, καλησπερούδια.
88. **ουδιά** αμμουδιά, τσιμουδιά.
89. **ούκα** ματσούκα, φελούκα, περούκα.
90. **ούκι** φουντούκι, μπουμπούκι, καθούκι, χαστούκι.
91. **ούκλα** χερούκλα, κουνούκλα.
92. **ούλα** αναγούλα, τρεμούλα, αβγούλα, κουκούλα, καρδούλα, μανούλα.
93. **ούλης** καψούλης, θεούλης, αντρούλης.

94. *ούλι* δεντρούλι, σακκούλι, καρούλι, μαρούλι.
95. *ούλιακας* στραβούλιακας, μπεκρούλιακας.
96. *ούλιας* δασκαλούλιας.
97. *ουλο* μούσμουλο, ψίχουλο, πούπουλο.
98. *ούνα* γούνα, πατούνα, παπαρούνα.
99. *ούνι* τακούνι, ρουθούνι, σαπούνι.
100. *ούρα* σαθούρα, φαγούρα, βεδούρα, πεζούρα, κλεισούρα, καμπούρα, ανεμοδούρα, δεκοχτούρα, κουλούρα, σημαδούρα.
101. *ούρι* αγγούρι, βεδούρι, κανναβούρι, κουλούρι, παγούρι.
102. *ούρια* ξυπνητούρια, γεννητούρια.
103. *ουριά* κλεφτουριά, λιαπουριά.
104. *ούς* νούς, παππούς.
105. *ούσα* βρωμούσα, πατούσα, σαραντοποδαρούσα, πικροκυματούσα.
106. *ουσα* φάγουσα, τρέμουσα, λήγουσα.
107. *ούτσι* κουκούτσι, παπούτσι.
108. *ούτσος* μούτσος, Σούτσος.
109. *πουλος* τουρκόπουλος, Κωστόπουλος.
- πούλα* βασιλοπούλα, πορτοπούλα, φτωχοπούλα.
- πουλο* περδικόπουλο, αρχοντόπουλο, σπιτόπουλο, τσελεπόπουλο.
110. *ση* ανάσταση, ζήση, κλάση, βρύση.
111. *σία (σιά)* ακαταστασία, απλυσία, βρισία, κερδοσία, ρουφηξία.
112. *σιμο* βγάλσιμο, μπλέξιμο, χτίσιμο.

113. **στρα (τρα)** κουβαρίστρα, κρεμάστρα, πολεμί-
στρα, χιονίστρα, χαλάστρα, καλάν-
τρα, άφτρα.
114. **τζής (τσής)** φιλικατζής, στραγαλατζής, τουφεξής.
115. **τη (τητα)** ανθρωπότη, θεότη, νιότη.
116. **τήρα** τροποτήρα, μαργωτήρα.
117. **τήρας** σωτήρας, νιφτήρας, χαραχτήρας.
118. **τήρι** ανασυρτήρι, μοναστήρι, ποτήρι.
119. **της, θ. τρα** αγιογδύτης, ακαμάτης, αναβάτης, νε-
ροχύτης, σκυλοπνίχτης.
120. **τής, θ. τρα (τού)** δουλεφτής, δουλέφτρα, αγοραστής,
χαλαστής.
121. **τορας, θ. τόρισα** ρήτορας, μάστορας, μαστόρισα.
122. **τρο (θρο)** μούτρο, κίτρο, σπάλαθρο.
123. **ώνας** αχερώνας, καλαμιώνας, καταπιώνας.
124. **ώτης** ρουμελιώτης, νησιώτης, ισκαριώτης,
φαναριώτης, στρατιώτης, αθηνιώτης.

64. Επίθετα.

125. **άδικο*** ραφτάδικο, μαχαιράδικο, ψωμάδικο.
126. **αίος** αρχαίος, αθηναίος, κατεργαράιοι.
127. **ακιανός** ξερακιανός, κοντακιανός.
128. **ακός (ιακός)** σημαδιακός, Τηνιακός.
129. **αλός** σιγαλός, ντροπαλός, παρδαλός.
130. **ανός** στεριανός, γαλανός, σιγανός.
131. **άνος** μεγαλοσιάνος, Ναπολιτάνος, ζητιάνος.
132. **άτικος** ανοιξιάτικος, λαμπριάτικος, μπαγιά-
τικος.
133. **άτος (άτο*)** αβγουλάτος, δροσάτος, ξιδάτος, σπα-
θάτος, πιάτο, κυδωνάτο.

* Τα επίθετα αυτά πήραν την έννοια ουσιαστικού.

134. γος ανήλιαγος, αχόρταγος, άπραγος.
 135. δης αφτάδης.
 136. έξος Εγγλέζος, Τσερκέζος.
 137. ένιος Ξυλένιος, χαρτένιος, τιποτένιος.
 138. ερός βροχερός, καψερός, σιχαμερός.
 139. ής απής, σταχτής, ψαρής.
 140. ιανός στεριανός, βοριανός, παρακατιανός,
 141. ιάρης βρωμιάρης, διακονιάρης, αναμαλ-
 λιάρης.
 142. ιδερός ασπριδερός, μαβριδερός.
 143. ικός (ικος) αδερφικός, νηστικός, γέρικος, κλέ-
 φτικός.
 144. ιμιός βαφτισιμιός, ριζιμιός.
 145. ιμος χρήσιμος, όψιμος, φαγώσιμος.
 146. ινος κόκκινος, κίτρινος, πράσινος.
 147. ινός τωρινός, περσινός, καστρινός.
 148. ίνος πελεγρίνος, Τριεστίνος.
 149. ιος (ειος) άγριος, δόλιος, ζούφιος, γεράνιος,
 άδειος.
 150. ιός παλιός, λαφριός, χηριός.
 151. ίσιος βουνίσιος, αρκουδίσιος, χωματίσιος.
 152. ίστικος παιδιακίστικος, κουκλίστικος.
 153. ίτης ψωρίτης, μακαρίτης.
 154. ίτικος αρβανίτικος, αιγινίτικος, νίτικος.
 155. ούλης κοντούλης, μικρούλης.
 156. ουλός βαθουλός, νερουλός, παχουλός.
 157. ούρης ανακατωσούρης, μαντατούρης, μουρ-
 μούρης.
 158. ούτσικος χαμηλούτσικος, Ξυπνούτσικος, ομορ-
 φούτσικος.

159. τός τή τό δετός, καφτός, ξυπνητός, κλωστή, πινακωτή, κρυφτό, θυμιατό, ξαντό.
 160. τος άγραφτος, αγλύκαντος, απόκοτος.
 161. ώδικος πετρώδικος, θυμώδικος, μυστηριώδικος.
 162. ωλός αρματωλός.
 163. ωπός κιτρινωπός, πρασινωπός.

65. Ρήματα.

164. άζω στενάζω, γανιάζω, φράζω.
 165. αίνω πλαταίνω, πληθαίνω, φτηναίνω, κουφαίνω.
 166. άνω σπάνω, χάνω, δαγκάνω.
 167. άρω σιγουράρω, τρακάρω, ορτσάρω.
 168. βολώ φεγγοβολώ, σπιθοβολώ, πετροβολώ.
 169. έβω γειτονέβω, κλαδέβω, παζαρέβω.
 170. ίζω βρίζω, ακονίζω, ξουρίζω, δακρίζω.
 171. κοπώ μεθοκοπώ, γλεντοκοπώ, ξεστοκοπώ.
 172. λογώ μαθρολογώ, μωρολογώ, σταχολογώ, μοιρολογώ, μπεκρολογώ.
 173. μανώ λυσσομανώ, θρασσομανώ.
 174. μαχώ αγκομαχώ, ψυχομαχώ, θαλασσομαχώ.
 175. νω σέρνω, γδέρνω, στέλνω.
 176. νώ χαλνώ, ξερνώ, κολνώ.
 177. σκω μνήσκω, πρήσκω.
 178. φορώ μαθροφορώ, κακοφορώ.
 179. χνω διώχνω, αμπώχνω, σπρώχνω.
 180. χτω ρήχτω, διώχτω.
 181. ώ βλαστημώ, παρατώ, ψοφώ.

182. *ώνω* στρώνω, μαγκώνω, μαζώνω.

66. *Επιρήματα.*

183. *ά (α)* αργά, πάντα, ανάσκελα.
 184. *άς (ής)* μονομιάς, ξαρχής.
 185. *θε* πούθε, δώθε, αλλούθε.
 186. *ίς* αποβραδίς, κοντολογίς, μισοχρονίς.

ΔΙΟΡΘΩΜΑΤΑ

Σελ. 43 *αράδα* 10 *αντίς* ώ *δυσονώνε* *διάβαζε* τώ *δυσονώνε*

Τό βιβλίό τούτο πουλιέται στά Βιβλιοπωλεία τής
«Εστίας», οδός Σταδίου αρ. 44, «Βασιλείου καί Κου-
κλάρα» Σταδίου αρ. 42 καί στόν «Εκπαιδευτικό
Όμιλο», οδός Λέκκα, αρ. 4.

ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

Αθήνα, Τυπογραφείο "Εστία", Κ. Μάιανερ και Ν. Καργαδούρη — 10046.